

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2022/23: MJU7

Vattenvård

Sammanfattning

Utskottet föreslår ett tillkännagivande till regeringen med anledning av motionsyrkanden om vattenvård från allmänna motionstiden 2022/23. Utskottet föreslår att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att anlägga och restaurera våtmarker.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden om vattenvård från allmänna motionstiden 2022/23, främst med hänvisning till pågående arbete. Motionsyrkandena handlar bl.a. om övergödning, samarbete i Östersjöregionen, reningsverk, enskilda avlopp, EU:s ramdirektiv för vatten och en havsmiljölag.

I betänkandet finns 31 reservationer (S, SD, M, V, C, KD, MP, L). I en reservation (M, KD, L) föreslås att riksdagen inte ska göra något tillkännagivande till regeringen.

Behandlade förslag

Cirka 50 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	9
Ärendet och dess beredning.....	9
Utskottets överväganden.....	10
Vattenföreningar	10
Övergödning.....	14
Åtgärder för och samarbete runt Östersjön.....	27
Anläggande av våtmarker.....	29
Reningsverk och avloppsvatten	32
Miljöpåverkan av enskilda avlopp.....	41
Ramdirektivet för vatten och andra havsrelaterade direktiv	44
En havsmiljölag.....	50
Övriga vattenvårdsfrågor.....	51
Reservationer	56
1. Sanering av miljögifter och vrak i sjöar och hav, punkt 1 (C, MP)	56
2. Sanering av förorenade sediment, punkt 2 (SD).....	56
3. Sanering av förorenade sediment, punkt 2 (C)	57
4. Nationellt mål för återföring av kväve och fosfor, punkt 3 (V, MP)	58
5. Nationellt mål för återföring av kväve och fosfor, punkt 3 (C)	59
6. Lokalt arbete mot övergödning, punkt 4 (C)	60
7. Lokalt arbete mot övergödning, punkt 4 (MP)	61
8. Strukturkalkning, punkt 5 (SD)	61
9. Åtgärder för minskad näringstillförsel, punkt 6 (SD)	62
10. Åtgärder för minskad näringstillförsel, punkt 6 (V, MP).....	62
11. Åtgärder mot övergödning, punkt 7 (S, MP).....	64
12. Ansvarig myndighet för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning, punkt 8 (V, MP).....	64
13. System för utsläppshandel i Östersjön, punkt 9 (C).....	65
14. Åtgärder för och samarbete runt Östersjön, punkt 10 (SD)	66
15. Åtgärder för och samarbete runt Östersjön, punkt 10 (C).....	66
16. Anläggande av våtmarker, punkt 11 (M, KD, L).....	67
17. Anläggande av våtmarker, punkt 11 (SD)	68
18. Lustgasutsläpp från reningsverk, punkt 12 (SD)	68
19. Lustgasutsläpp från reningsverk, punkt 12 (C).....	69
20. Nationellt certifieringssystem för återvunnet kväve, punkt 13 (C).....	70
21. Reningstekniker för avloppsvatten, punkt 14 (S, MP).....	70
22. Reningstekniker för avloppsvatten, punkt 14 (C).....	71
23. Screening av avloppsvatten, punkt 15 (SD).....	72
24. Moderna reningsverk, punkt 16 (SD)	72
25. Moderna reningsverk, punkt 16 (C).....	73
26. Miljöpåverkan av enskilda avlopp, punkt 17 (C).....	74
27. Genomförande av ramdirektivet för vatten, punkt 18 (SD)	75
28. Samordnat genomförande av vatten- och havsrelaterade direktiv, punkt 19 (V, MP).....	76
29. En havsmiljölag, punkt 20 (V, MP)	77
30. Skydd av dricksvattentäkter, punkt 21 (S, MP)	77
31. Kompetens om bottenkartering, punkt 22 (C, MP).....	78

Bilaga

Förteckning över behandlade förslag	79
Motioner från allmänna motionstiden 2022/23	79

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Vattenföreningar

1. Sanering av miljögifter och vrak i sjöar och hav

Riksdagen avslår motionen

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 39.

Reservation 1 (C, MP)

2. Sanering av förorenade sediment

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:309 av Jörgen Berglund (M),

2022/23:371 av Niels Paarup-Petersen (C),

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 41 och

2022/23:967 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 15.

Reservation 2 (SD)

Reservation 3 (C)

Övergödning

3. Nationellt mål för återföring av kväve och fosfor

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:843 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 4,

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 26 och

2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 3.

Reservation 4 (V, MP)

Reservation 5 (C)

4. Lokalt arbete mot övergödning

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkandena 33 och 34 samt

2022/23:2110 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 43.

Reservation 6 (C)

Reservation 7 (MP)

5. Strukturkalkning

Riksdagen avslår motionen

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 2 och 5.

Reservation 8 (SD)

6. Åtgärder för minskad näringstillförsel

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 6 och

2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkandena 2 och 8.

Reservation 9 (SD)

Reservation 10 (V, MP)

7. Åtgärder mot övergödning

Riksdagen avslår motion

2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 27.1.

Reservation 11 (S, MP)

8. Ansvarig myndighet för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning

Riksdagen avslår motion

2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 6.

Reservation 12 (V, MP)

9. System för utsläppshandel i Östersjön

Riksdagen avslår motion

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 35.

Reservation 13 (C)

Samarbete i Östersjöregionen

10. Åtgärder för och samarbete runt Östersjön

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 37 och

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 1 och 4.

Reservation 14 (SD)

Reservation 15 (C)

Våtmarker

11. Anläggande av våtmarker

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att anlägga och restaurera våtmarker och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 32,

2022/23:908 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 11 och

2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 41 och

avslår motion

2022/23:985 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 20.

Reservation 16 (M, KD, L)

Reservation 17 (SD)

Reningsverk och avloppsvatten

12. Lustgasutsläpp från reningsverk

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 27 och
2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 19.

Reservation 18 (SD)

Reservation 19 (C)

13. Nationellt certifieringssystem för återvunnet kväve

Riksdagen avslår motion

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 28.

Reservation 20 (C)

14. Reningstekniker för avloppsvatten

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkandena 13, 17 och 18 samt
2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 32 och 33
i denna del.

Reservation 21 (S, MP)

Reservation 22 (C)

15. Screening av avloppsvatten

Riksdagen avslår motion

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 22.

Reservation 23 (SD)

16. Moderna reningsverk

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 31 och
2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 20.

Reservation 24 (SD)

Reservation 25 (C)

Enskilda avlopp

17. Miljöpåverkan av enskilda avlopp

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 29,
2022/23:909 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 46,
2022/23:1897 av Helena Lindahl och Catarina Deremar (båda C)
yrkande 2,
2022/23:1949 av Sten Bergheden (M) yrkandena 1 och 2 samt
2022/23:2273 av Alexander Christiansson (SD) yrkandena 1 och 2.

Reservation 26 (C)

Ramdirektivet för vatten och andra havsrelaterade direktiv

18. Genomförande av ramdirektivet för vatten

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 23 och 24,
2022/23:990 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 10 och 11 samt
2022/23:1826 av Sten Bergheden (M) yrkande 2.

Reservation 27 (SD)

19. Samordnat genomförande av vatten- och havsrelaterade direktiv

Riksdagen avslår motion

2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkandena 4 och 5.

Reservation 28 (V, MP)

Havsmiljön

20. En havsmiljölag

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 1 och

2022/23:2110 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 30.1.

Reservation 29 (V, MP)

Övriga vattenvårdsfrågor

21. Skydd av dricksvattentäkter

Riksdagen avslår motion

2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 33 i denna del.

Reservation 30 (S, MP)

22. Kompetens om bottenkartering

Riksdagen avslår motion

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 24.

Reservation 31 (C, MP)

23. Båtbottentvätt

Riksdagen avslår motion

2022/23:1268 av Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD) yrkande 1.

Stockholm den 23 februari 2023

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Emma Nohrén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Nohrén (MP), Kjell-Arne Ottosson (KD), Martin Kinnunen (SD), Anna-Caren Säterberg (S), John Widegren (M), Joakim Järrebring (S), Staffan Eklöf (SD), Malin Larsson (S), Elsa Widding (SD), Kajsa Fredholm (V), Beatrice Timgren (SD), Elin Nilsson (L), Johan Löfstrand (S), Johanna Hornberger (M), Oskar Svärd (M), Marianne Fundahn (S) och Daniel Bäckström (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet 55 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23. Motionsyrkandena handlar bl.a. om övergödning, samarbete i Östersjöregionen, våtmarker, reningsverk, enskilda avlopp, EU:s ramdirektiv för vatten och en havsmiljölag.

Förslagen i motionerna finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Vattenföroreningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om sanering av miljögifter och vrak i sjöar och hav och om sanering av förorenade sediment.
Jämför reservation 1 (C, MP), 2 (SD) och 3 (C).

Motionerna

Enligt kommittémotion 2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 39 bör det göras fler punktinsatser för sanering av miljögifter och vrak i sjöar och hav. Motionärerna anser att en lämplig myndighet på central nivå bör fortsätta att kartlägga var de värsta föroreningarna finns och upprätthålla en prioriteringslista över var det ska göras insatser.

Det är ett särskilt problem att undersöka och kartlägga gammal krigsmateriel som historiskt har dumpats i olika vattendrag och som riskerar att läcka ut gifter som är skadliga för både natur och människor. Motionärerna vill därför att lämplig myndighet på central nivå ges ett särskilt uppdrag att undersöka spridningen av gammal krigsmateriel i hav, sjöar och andra vattendrag (yrkande 41).

Martin Kinnunen m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2022/23:967 yrkande 15 att en utredning bör tillsättas för sanering av kemiska stridsmedel och ammunition i Västerhavet. Miljön i Västerhavet är en global fråga som sträcker sig över nationsgränser, och de kemiska stridsmedel som ligger på havsbotten utanför Måseskär måste åtgärdas.

Enligt motion 2022/23:309 av Jörgen Berglund (M) bör man se över möjligheten att vidta lämpliga åtgärder för att komma till rätta med problemen med gifttunnorna i Bottenhavet.

I motion 2022/23:371 av Niels Paarup-Petersen (C) framhålls arbetet för att sanera Östersjön. Motionären anför att det bl.a. finns mycket miljöfarligt material på Östersjöns botten. Tiden börjar rinna ut för skalskyddet av de ofta kemiska substanser som dumpats eller som finns i sänkta fartyg.

Kompletterande information

I budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20) redovisas att Naturvårdsverket och berörda myndigheter under 2021 fortsatte arbetet med uppdraget om bättre kunskap för hantering av förorenade sediment, bl.a. genom marina undersökningar. Naturvårdsverket har också beslutat om särskilda forskningsmedel för att ta fram nya och förbättrade metoder och få

mer kunskap om vilka effekter förorenade sediment har på miljön och människors hälsa.

I propositionen bedömer regeringen att satsningar på sanering av miljöfarliga vrak och förorenade sediment har gett resultat genom att miljögifter tas bort från hav och vatten. Enligt regeringen är det av stor vikt att arbetet med att ta bort och minska miljögifter genom arbetet med förorenade områden, både på land och i hav och vatten, håller en hög takt. Regeringen föreslog därför i budgetpropositionen för 2023 att 340 miljoner kronor skulle tillföras anslaget för sanering. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2022/23:MJU1, rskr. 2022/23:97).

Under perioden 2019–2022 arbetade Naturvårdsverket tillsammans med Sveriges geologiska undersökning (SGU), Statens geotekniska institut (SGI), Havs- och vattenmyndigheten (HaV) och länsstyrelserna med att förbättra kunskapen om förorenade sediment i sjöar, vattendrag och kustområden. Uppdraget slutredovisades till regeringen den 23 december 2022 (Slutredovisning av regeringsuppdrag om förbättrad kunskap för hantering av förorenade sediment, Naturvårdsverket, ärendenr NV-01958-20). Uppdraget har bl.a. resulterat i nya vägledning, genomförda undersökningar av föroreningsituationen i sediment vid ett sjuttiofem områden i kustvatten, sjöar och vattendrag över hela Sverige samt fyra pilotprojekt för att få fram nya effektiva åtgärdsmetoder. I skrivelsen redovisas bl.a. att det finns stor förbättringspotential i framtida dataförsörjning och den nationella överblicken genom att data som tas fram i samband med undersökningar i sediment rapporteras in till datavärdskapet för miljögifter. För att underlätta länsstyrelsernas arbete med att inventera och prioritera bland de källor som kan påverka föroreningsituationen i sediment samt att identifiera förorenade sedimentområden har en metodik anpassad för sediment tagits fram och kommer att publiceras under 2023. Vidare redovisas att uppdraget har bidragit till förbättrade förutsättningar för arbetet med förorenade sediment samt för arbetet med att minska miljögifterna i hav och vatten.

Naturvårdsverket har i regleringsbrevet för 2023 fått i uppdrag att redovisa hur myndigheten har arbetat med förorenade sediment, särskilt när det gäller samordning och samverkan samt hur myndigheten tillsammans med HaV, SGI, SGU och länsstyrelserna har arbetat för att fortsätta att stärka arbetet med bättre kunskap och hantering av förorenade sediment. Myndigheternas arbete ska rapporteras av Naturvårdsverket i den årliga lägesbeskrivning av förorenade områden som lämnas till Regeringskansliet senast den 15 april. I regleringsbrevet specificeras att högst 10 miljoner kronor får användas som bidrag till andra berörda myndigheter för att stärka arbetet med förorenade sediment.

HaV beslutade under 2021 om ett uppdaterat åtgärdsprogram för havsmiljön – Marin strategi för Nordsjön och Östersjön, Åtgärdsprogram för havsmiljön 2022–2027 enligt havsmiljöförordningen (rapport 2021:20). Åtgärdsprogrammet är ett nationellt program för Sveriges hela havsområde som syftar till att åstadkomma en verklig förändring i miljön med hjälp av

åtgärder av styrmedelstyp, t.ex. vägledningar, utredningar, information och bidrag. I programmet finns en ny åtgärd som handlar om att motverka spridning av farliga ämnen i marina områden med dumpad ammunition och kemiska stridsmedel. I rapporten redovisas att dumpad konventionell ammunition och kemiska stridsmedel återfinns på flera platser i Nordsjön och Östersjön. Inom svenskt territorialvatten och ekonomisk zon är det främst ett område väster om ön Måseskär på västkusten och ett område söder om Gotland, det s.k. Gotlandsdjupet, där restprodukter av kemiska stridsmedel detekterats i fisk och i sedimentet.

I åtgärdsprogrammet redovisas att HaV i ett första steg ska utreda om det är tekniskt möjligt samt miljö- och samhällsekonomiskt rimligt att bärga vrak med dumpad ammunition och kemiska stridsmedel alternativt enbart den dumpade ammunitionen och de kemiska stridsmedlen i området väster om Måseskär. Om detta inte bedöms vara en framkomlig väg startas ett projekt vid myndigheten för att utreda vilka juridiska förutsättningar som finns för att begränsa bottentråning i områden med dumpat förorenat material. Slutligen ska förslag på lämplig hantering tas fram inklusive behov av reglering. HaV ska även undersöka och utreda om det finns andra områden med dumpat material med risk för ökad spridning av förorenat material till den marina miljön och människor. Arbetet med att genomföra åtgärden påbörjades 2022.

Inom Kommissionen för skydd av Östersjöns marina miljö (Helcom) finns sedan tidigare en planerad aktivitet kring datainsamling och kartläggning av vrak och dumpad ammunition. I Helcoms aktionsplan för Östersjön, Baltic Sea Action Plan (BSAP), finns en åtgärd kring dumpad ammunition och kemiska stridsmedel (åtgärd S34).

När det gäller gifttunnor i Bottenhavet anförde dåvarande klimat- och miljöministern den 13 april 2022 som svar på skriftlig fråga 2021/22:1428 Gifttunnor längs kusten följande:

När det gäller de dumpade gifttunnorna har en omfattande ansvarsutredning genomförts. Länsstyrelsen i Västernorrlands län, som är tillsynsmyndighet, har bedömt att tre företag är ansvariga för fortsatta undersökningar. Tillsynsmyndigheten beslutade därför i januari 2022 att förelägga ett av de tre företagen att genomföra fortsatta undersökningar av de tunnor med förorenat industriavfall som dumpats längst kusten. Syftet med undersökningarna är att klarlägga omfattningen och graden av föroreningar, möjliggöra en bedömning av omfattningen av läckaget från de dumpade tunnorna, samt göra en så säker riskbedömning som möjligt så att det därefter går att gå vidare till en åtgärdsutredning. Företaget har överklagat föreläggandet och ärendet är överlämnat till mark- och miljödomstolen.

Att ta upp tunnorna utan att först ha genomfört behövliga undersökningar skulle kunna utgöra en stor risk för miljön. Detta är ett pågående tillsynsärende där det också finns ett överklagande som överlämnats till domstol. Tillsynsmyndighetens handläggning och domstolens prövning av ärendet bör därför inte föregripas. Regeringen har vidtagit åtgärder för att skapa goda förutsättningar för saneringsarbetet i hav och vatten samt för tillsynsmyndigheterna att arbeta med förorenade områden. Det bör noteras att om det finns en akut risk för miljön så kan länsstyrelsen ansöka om så kallat akutbidrag vilket gör det möjligt för tillsynsmyndigheten att vidta

åtgärder med statliga medel som sedan får bekostas av den felande, dvs. den som egentligen ska stå för kostnaderna.

Ärendet är fortfarande under beredning hos mark- och miljödomstolen.

Utskottets ställningstagande

Minskade halter av miljögifter i hav och vatten är enligt utskottet en angelägen fråga eftersom gifterna utgör en stor risk för människan och den marina miljön. Det är enligt utskottets mening viktigt såväl att värna dricksvattentäkter från olika föroreningar som att aktivt arbeta för renare hav och vatten.

Utskottet noterar att berörda myndigheter arbetar med kunskapsinhämtning om förorenade sediment, både om var de finns och om hur de ska åtgärdas. Utskottet välkomnar de regeringsuppdrag som lämnats till berörda myndigheter för att få bättre kunskap om förorenade sediment och om lämpliga åtgärder att vidta. Utskottet välkomnar även de ökade medel som avsatts under flera år till sanering av bl.a. förorenade sediment.

Utskottet konstaterar även att det i det uppdaterade åtgärdsprogrammet för havsmiljön finns åtgärder som ska motverka spridning av farliga ämnen i marina områden med dumpad ammunition och kemiska stridsmedel. Även inom ramen för Helcoms aktionsplan för Östersjön finns åtgärder som handlar om att sanera Östersjön från ammunition och kemiska stridsmedel.

Mot bakgrund av det arbete som pågår med en omfattande kartläggning av förorenade sediment i svenska sjöar, vattendrag och hav anser utskottet att motionerna 2022/23:371 (C), 2022/23:906 (C) yrkandena 39 och 41 och 2022/23:967 (SD) yrkande 15 kan avstyrkas.

När det gäller gifttunnorna i Bottenhavet konstaterar utskottet att ärendet är överlämnat till domstol. I avvaktan på resultatet av denna process lämnar utskottet motion 2022/23:309 (M) utan åtgärd.

Övergödning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ett nationellt mål för återföring av kväve och fosfor, lokalt arbete mot övergödning, strukturalternativ, åtgärder för minskad näringstillförsel, åtgärder mot övergödning, ansvarig myndighet för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning och ett system för utsläppshandel i Östersjön.

Jämför reservation 4 (V, MP), 5 (C), 6 (C), 7 (MP), 8 (SD), 9 (SD), 10 (V, MP), 11 (S, MP), 12 (V, MP) och 13 (C).

Motionerna

Nationellt mål för återföring av kväve och fosfor

Enligt kommittémotion 2022/23:843 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 4 bör det införas ett nationellt mål för återföring till jordbruket av fosfor och kväve på 70 respektive 20 procent. Ett likalydande förslag återfinns i kommittémotion 2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 26. Motionärerna anför att Sverige måste bli bättre på att öka återföringen av fosfor och kväve från avloppssystemen för att minska ryskt gödselberoende men även för att komma till rätta med övergödningens problematik. Det behövs ett ambitiöst etappmål om återföring av fosfor och kväve som sedan kan höjas ytterligare i takt med att teknikutvecklingen går framåt, med det yttersta syftet att sluta kretsloppen och minska övergödningen i våra hav och vattendrag.

Även i kommittémotion 2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 3 framhålls att regeringen bör införa ett etappmål om återföring av kväve och fosfor till livsmedelsproduktionen och att detta ska ske i enlighet med Miljömålsberedningens förslag. Motionärerna anför att problemen med övergödning längs östkusten är omfattande och att det i dag inte finns något etappmål inom miljömålssystemet som rör övergödning.

Lokalt arbete mot övergödning

Stina Larsson m.fl. (C) framhåller i kommittémotion 2022/23:906 yrkande 33 behovet av en översyn av hur åtgärdsarbetet mot övergödning genom LEVA-projektet (lokalt engagemang för vatten) kan förstärkas och utvecklas. Motionärerna anför att det visat sig vara en mycket framgångsrik åtgärdsform som bedöms ha potential att en gång för alla åtgärda jordbrukets roll i övergödningens problematik. Enligt motionärerna behöver antalet lokala åtgärdssamordnare öka och en central nationell stödfunktion på HaV skapas.

Även i partimotion 2022/23:2110 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 43 framhålls behovet av att förstärka det lokala arbetet mot övergödning genom en nationell stödfunktion och fler lokala åtgärdssamordnare.

Enligt yrkande 34 i kommittémotion 2022/23:906 (C) bör kommuner med högt näringsläckage i sina avrinningsområden ta fram lokala åtgärdsplaner där ett tydligt fokus ligger på att förbättra vattenkvaliteten och förebygga övergödning. Av särskild vikt är enligt motionärerna att hitta samverkansformer mellan verksamheter inom kommunen samt mellan kommuner som delar avrinningsområden, och att myndigheter på central nivå bidrar med vägledning i åtgärdsarbetet och möjliggör ett kunskapsutbyte mellan kommuner som står inför liknande utmaningar.

Strukturkalkning

Kommittémotion 2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 2 handlar om att strukturkalkning bör lyftas fram som en åtgärd som underlättar upptag av näringsämnen för att minska läckage från jordbruk. Motionärerna ställer sig positiva till fortsatta försök med strukturkalkning, som kan minska näringsläckaget från vissa typer av jordar.

Enligt yrkande 5 bör det utredas om statligt stöd även bör kunna betalas ut till dränering i samband med strukturkalkning. Strukturkalkning kan minska näringsläckaget från vissa typer av jordar, men det kräver god dränering, vilket enligt motionärerna kan bli ett problem om marken arrenderas eller om kostnaden för dränering upplevs som alltför hög på kort sikt.

Åtgärder för minskad näringstillförsel och mot övergödning

Enligt kommittémotion 2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 6 finns det ett behov av ökad forskning för att finna effektiva metoder att minska näringstillförseln från jordbruket. Motionärerna anför att det mesta i dag tyder på att åtgärder mot övergödning till lands är mest effektiva och att man kan se att åtgärderna på jordbruksområdet varit blandade.

Kajsa Fredholm m.fl. (V) anför i kommittémotion 2022/23:1247 yrkande 2 att regeringen bör se till att åtgärdsprogram inom vatten- och havsmiljöförvaltning och det svenska landsbygdsprogrammet samordnas så att de innehåller de åtgärder som krävs för att minska näringsämnestillförseln till nivåer som möjliggör en vattenmiljö fri från övergödning. Enligt motionärerna är nuvarande åtgärdsprogram inom vatten- och havsmiljöförvaltning samt landsbygdsprogrammet otillräckliga när det gäller åtgärder mot övergödning.

Enligt yrkande 8 bör regeringen återkomma med förslag på nya åtgärder för att minska näringsläckaget från jordbruket genom minskad tillförsel av konstgödsel och samtidigt öka tillvaratagandet av stallgödsel för att uppnå kretsloppsbasead gödselanvändning. För att uppnå ett mer hållbart kretslopp behöver den näring som tillförs kretsloppet minska och den näring som redan finns i kretsloppet återanvändas mer effektivt.

I kommittémotion 2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 27 i denna del ska hav och sjöar klaras från övergödning och försurning. Motionärerna anför att den tidigare regeringen bl.a. införde insatser mot övergödning 2020 och att detta arbete måste fortsätta.

Ansvarig myndighet för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning

Enligt kommittémotion 2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 6 bör Jordbruksverket ges i uppdrag att vara målansvarig myndighet för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning. Motionärerna delar Miljömålsberedningens bedömning att för att minska näringstillförseln till havet är det i första hand åtgärder som genomförs på land som kan bidra till att nå miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning. Motionärerna anser i likhet med beredningens förslag i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83) att Jordbruksverket bör få till uppgift att vara målansvarig myndighet för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning.

System för utsläppshandel i Östersjön

Enligt kommittémotion 2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 35 bör det regionala samarbetet för att förebygga övergödning av Östersjön effektiviseras och stärkas genom att ett system med utsläppshandel införs. Systemet innebär enligt motionärerna att länderna runt Östersjön måste betala för att få släppa ut övergödande ämnen, i synnerhet kväve och fosfor. HaV redovisade under 2021 ett utredningsuppdrag som visade att ett sådant handelssystem har många fördelar och kan skapas även utan rysk medverkan.

Kompletterande information

Nationellt mål för återföring av kväve och fosfor

Miljömålsberedningen fick den 31 maj 2018 i uppdrag att ta fram en strategi för förstärkt åtgärdsarbete för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser (dir. 2018:44). Uppdraget redovisades den 15 januari 2021 i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83). I betänkandet gör beredningen bedömningen att för att minska övergödningssproblemet på lång sikt och säkerställa ett hållbart nyttjande av naturresurser behöver användningen av jungfrulig fosfor och nyproducerat kväve framtagna med fossila energikällor minska och en större andel använd fosfor och använt kväve återföras till jordbrukets livsmedelsproduktion. Miljömålsberedningen anför att förslaget om minskad införsel och ökad återföring av fosfor och kväve, på lång sikt, stärker både den miljömässiga och den ekonomiska hållbarheten i den svenska livsmedelsproduktionen, i linje med bl.a. livsmedelsstrategin, och bidrar till teknikutveckling och företagande.

Miljömålsberedningen bedömer att det för att driva på utvecklingen behövs ett etappmål för återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen. Beredningen föreslår att regeringen beslutar om ett sådant mål. Till 2030 ska den ökade resurshushållningen och återföringen av använd fosfor och använt kväve till livsmedelsproduktionen vara att

- stallgödseln tas till vara på jordbruksmark så att tillförseln av växtnäringssubstanser balanserar bortförseln

- kväveavgången från stallgödsel genom ammoniak ska reduceras med minst 20 procent
- minst 50 procent av fosfor och 15 procent av kväve från avlopp återförs
- minst 80 procent av matavfall från hushåll, storkök, butiker och restauranger, samt rester från livsmedelsindustrin, sorteras ut så att fosfor och kväve tillvaratas.

Miljömålsberedningen föreslår att regeringen senast 2025 ser över om målnivåerna behöver revideras. Skälet är att det är svårt att i nuläget bedöma i vilken omfattning ny teknik kan komma att bidra till återföring av näringsämnen, särskilt för avlopp och matavfall. Betänkandet bereds nu i Regeringskansliet.

Delegationen för cirkulär ekonomi presenterade sin årsrapport i februari 2022 (dnr DCE 2022-7). Även i denna rapport fanns det med ett förslag om att regeringen borde besluta om etappmål för återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen. Förslag till styrmedel för att bidra till en ökad grad av återföring av fosfor finns i även betänkandena Hållbar slamhantering (SOU 2020:3) och Mer biogas! För ett hållbart Sverige (SOU 2019:63). Betänkandena har varit på remiss och bereds nu i Regeringskansliet.

Vidare framhåller regeringen i budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20) att en viktig del i utvecklingen av miljömålssystemet är att besluta om nya etappmål. Etappmålen ska beslutas inom prioriterade områden och utformas för att driva på arbetet för att nå miljömålen.

Lokalt arbete mot övergödning

HaV fick i regleringsbrevet för 2018 två uppdrag om övergödning: förstärkt lokalt åtgärdsarbete mot övergödning och pilotområden mot övergödning. I det första uppdraget, förstärkt lokalt åtgärdsarbete mot övergödning, skulle HaV samverka med berörda myndigheter, bl.a. Jordbruksverket och de länsstyrelser som är vattenmyndigheter, och andra aktörer och intresseorganisationer för ökat lokalt åtgärdsarbete mot övergödning. Uppdraget innefattade huvudsakligen att utveckla en funktion som kunde stödja och stärka åtgärdssamordnare och andra former av åtgärdssamordning mot övergödning i relevanta avrinningsområden.

I det andra uppdraget, pilotområden mot övergödning, skulle HaV i samarbete med Jordbruksverket och andra berörda aktörer identifiera kostnadseffektiva åtgärder för att nå god ekologisk status i fråga om näringsämnen i ett antal pilotområden i utvalda län. Myndigheten skulle redovisa förslag till hur åtgärdsplanering kan stärkas och vilka incitament som krävs för att de åtgärder som behövs mot övergödning ska komma till stånd.

Arbetet döptes till lokalt engagemang för vatten (LEVA), och en utlysning om medel för att anställa särskilda åtgärdssamordnare i pilotområden genomfördes i juni 2018. Utlysningen gällde 2018–2020 och genomfördes av HaV i samverkan med Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), vattenmyndigheterna och länsstyrelserna. Uppdraget för pilotområdena

innebar att genom samverkan identifiera, planera och genomföra frivilliga och kostnadseffektiva lokala åtgärder mot övergödning. De skulle även identifiera styrmedel och incitament för att stärka åtgärdsarbetet samt identifiera hur åtgärdsplaneringen kan stärkas.

De 20 pilotområden (de s.k. LEVA-områdena) som fick bidrag är spridda över landet och ligger alla i områden där övergödningen är ett betydande miljöproblem. 16 av LEVA-områdena sökte och fick förlängd finansiering för åtgärdssamordning under 2021 och en fick förlängning i tid under 2021. Övriga 3 områden har fått finansiering av åtgärdssamordning från respektive länsstyrelse via LOVA-medel (lokala vattenvårdsprojekt) fr.o.m. 2021.

I HaV:s redovisning av regeringsuppdraget om pilotområden mot övergödning (2021-03-31, dnr 1177-2018) konstateras att det lokala åtgärdsarbetet är en viktig komponent i arbetet mot övergödning både för att öka effektiviteten och för att förankra genomförandet av åtgärder. Genomförda och planerade lokala åtgärder i LEVA-områdena, liksom modelleringen i delavrinningsområden, visar att det finns en potential för fler frivilliga åtgärder mot övergödning i jordbrukslandskapet även i ett scenario med bibehållen livsmedelsproduktion. HaV föreslår i rapporten en långsiktig satsning på lokal åtgärdssamordning. Rapporten är under beredning i Regeringskansliet.

I Vattenförvaltningsutredningens betänkande En utvecklad vattenförvaltning (SOU 2019:66) bedömer utredningen att det pågående arbetet med åtgärdssamordnare bör kunna vidareutvecklas. Även i Utredningen om minskad övergödning genom stärkt lokalt åtgärdsarbete (den s.k. övergödningens utredningen) betänkande Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning (SOU 2020:10) framhålls behovet av att satsa på flera lokala åtgärdssamordnare, som exempelvis LEVA. Utredningen föreslår också att de länsstyrelser och kommuner där det finns ett behov ska ha en åtgärdssamordningsfunktion. För att ge stöd åt den lokala samordningen föreslår utredningen att HaV får i uppgift att tillhandahålla en central stödfunktion för lokalt åtgärdsarbete. Utredningens betänkande har varit på remiss och bereds nu i Regeringskansliet.

I länsstyrelsernas regleringsbrev för 2023 har ett uppdrag lagts på de länsstyrelser som är vattenmyndigheter att bidra med underlag för vidareutveckling av styrmedel för minskad övergödning. Förutsättningarna för tillämpning av styrmedlet i ett system med kompensationsåtgärder ska redovisas utifrån förslaget om kompensationsåtgärder i betänkandet Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning (SOU 2020:10 s. 199 f.). Uppdraget ska senast den 1 oktober 2023 delredovisas och senast den 25 september 2024 slutredovisas till Regeringskansliet.

Miljömålsberedningen anför i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83) att åtgärdssamordnarna gör ett mycket värdefullt arbete. Miljömålsberedningen anser att funktionen åtgärdssamordnare behöver både utökas till fler områden och säkerställas på längre sikt, åtminstone till 2030. Samtidigt behöver åtgärdsarbetet underlättas för att få en ökad effektivitet. Det behövs

en nationell gemensam stödfunktion på HaV och Jordbruksverket. Betänkandet har remitterats och bereds nu i Regeringskansliet.

Av HaV:s årsredovisning för 2021 framgår att parallellt med de 20 LEVA-områdenas lokala åtgärdsarbete har flera nya områden startat med åtgärds-samordnare som finansierats med LOVA-medel via länsstyrelserna. Enligt information från HaV fortsätter majoriteten av de 20 LEVA-områdena med åtgärdssamordning 2022 och framåt. De är framför allt finansierade via LOVA-bidrag men även genom egen finansiering. Dessutom har ett tiotal nya områden med åtgärdssamordning tillkommit under 2020 och 2021, alla finansierade med LOVA-bidrag. HaV stöder även LEVA-områdena genom en nationell stödfunktion tillsammans med Jordbruksverket, Greppa Näringen, LRF, länsstyrelserna och vattenmyndigheterna.

I vattenmyndigheternas Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 finns en ny åtgärd riktad mot HaV. Den innebär att myndigheten ska behålla och vidareutveckla sin stödfunktion för det lokala åtgärdsarbete mot övergödning som bedrivs genom åtgärdssamordnare. Involverandet av och utbytet med länsstyrelserna i arbetet bör utvecklas. Länsstyrelserna ska även på regional nivå stödja det lokala åtgärdsarbete mot övergödning som bedrivs genom åtgärdssamordnare.

HaV har i regleringsbrevet för 2023 fått i uppdrag att analysera och vid behov föreslå hur en bättre uppföljning och större effektivitet kan uppnås i arbetet med att nå miljökvalitetsmålen, särskilt målet Ingen övergödning, när det gäller de medel som fördelas som bidrag enligt förordningen (2009:381) om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt. I uppdraget ingår att analysera behovet av en ökad nationell samordning av utgångspunkterna för bidragsgivningen och bidragens effekter och förslag till hur en sådan ska utformas och finansieras. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 15 oktober 2023.

Strukturkalkning

Enligt Jordbruksverkets publikation Rekommendationer för gödsling och kalkning 2019 är strukturkalkning ett sätt att förbättra och stabilisera markstrukturen på lerjordar, vilket förbättrar jordens näringshållande och vattenhållande förmåga och gör att jorden blir mer lättbearbetad. Kalkningen kan också minska fosforförlusterna från fältet. Strukturkalkning fungerar bara på lerjordar med god dränering.

Lokala åtgärder för bättre havs- och vattenmiljö kan få stöd genom s.k. LOVA-bidrag. Dessa bidrag har kunnat sökas via länsstyrelserna sedan 2010. Stöd kan fås för t.ex. dränering, strukturkalkning och kalkfilterdiken för att genom en förbättrad markstruktur minska riskerna för fosforförluster från åkermark. Det går att söka i vissa fall upp till 90 procent i statliga bidrag för åtgärder som minskar övergödningen.

Det har tidigare funnits en möjlighet att som enskild lantbrukare söka investeringsstöd för strukturkalkning inom landsbygdsprogrammet och

investeringsstöd och miljöstöd för dränering. Inom Sveriges strategiska plan, som ersätter landsbygdsprogrammet fr.o.m. 2023, finns det möjligheter att söka stöd för våtmarker, vattenvård, kalkfilterdiken och bevattningsdammar. Enligt information från Landsbygds- och infrastrukturdepartementet kommer stöd till strukturkalkning framöver dock endast att finnas utanför den gemensamma jordbrukspolitikerna genom nationella medel (LOVA-bidrag).

Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket inrättades 2017. Uppdraget omfattar såväl vattenhushållning som vattenförsörjning inom jordbruket. Under 2020 tog kompetenscentrum fram Jordbruksverkets strategi för hållbar hantering av vatten i jordbruket. Strategin omfattar underhåll och anpassning av diken, investeringar i täckdikning, bevattning i områden med risk för torka, ökad anläggning av våtmarker och småvatten i landskapet och hållbar vattenförsörjning för animalieproduktionen.

Det går även att få rådgivning genom projektet Greppa Näringen för en översyn av dräneringen på ett lantbruk. Greppa Näringen, som drivs i samarbete mellan Jordbruksverket, LRF, länsstyrelserna och ett stort antal företag i lantbruksbranschen, erbjuder kostnadsfri rådgivning, och målen är minskade utsläpp av klimatgaser, minskad övergödning och säker användning av växtskyddsmedel.

Åtgärder för minskad näringstillförsel och mot övergödning

Regeringen anför i regeringsförklaringen 2022 att särskilda insatser ska göras för att motverka övergödning av Östersjön. I budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20) anför regeringen att havs- och vattenmiljöerna måste återställas. Regeringen bedömer att det krävs ytterligare åtgärder för att nå de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen. Övergödningen av hav och vatten är ett omfattande problem. Särskilt angeläget är därför ytterligare åtgärder mot övergödning och att takten i genomförandet av åtgärder för att minska övergödningen ökar. Regeringen satsar därför ytterligare medel på vattenrelaterade åtgärder inklusive på åtgärder mot övergödning. Regeringen anser att näringstillförseln måste minska, framför allt från jordbruket och från avlopp.

Från 2023 genomförs en ny programperiod av den gemensamma jordbrukspolitikerna. Sverige har tagit fram en strategisk plan 2023–2027, som ska ersätta landsbygdsprogrammet, med beskrivning av vilka stödformer som ska förekomma. I arbetet med framtagandet av Sveriges strategiska plan har Jordbruksverket på uppdrag av regeringen bl.a. redovisat förslag på förbättringar av stöd för att de ska bli mer attraktiva att söka och så att fler effektiva åtgärder för minskad övergödning genomförs. I förslaget till strategisk plan som regeringen beslutat om finns de flesta stöden som är relevanta för minskad övergödning kvar, varav vissa med förändrad utformning där stödnivåer och villkor har justerats. Det har också tillkommit nya ersättningar i relation till övergödning.

I HaV:s rapport Ingen övergödning – Fördjupad utvärdering av miljö-kvalitetsmålen 2023 (rapport 2022:16) redovisas att flera brister med dagens vattenförvaltning har identifierats som gör att vattenförvaltningen och dess åtgärdsprogram inte är det effektiva verktyg det behöver vara för att öka genomförandet av fysiska övergödningsåtgärder. För att vattenförvaltningen bättre ska kunna bidra till möjligheten att nå miljö-kvalitetsmålet Ingen övergödning bedömer HaV att förslagen på förstärkt politisk styrning som lämnas i En utvecklad vattenförvaltning (SOU 2019:66) är viktiga. En nationell handlingsplan, framtagen av regeringen och förankrad i riksdagen, ger en tydlig politisk förankring av den långsiktiga inriktningen på vattenförvaltningsarbetet. Som föreslås i SOU 2019:66 bör det även enligt myndigheten vara regeringen som beslutar om vattenförvaltningens åtgärdsprogram. Genom att regeringen beslutar om åtgärdsprogram och förvaltningsplaner skapas en tydligare koppling mellan vattenförvaltningsarbetet och den statliga budgetprocessen, så att det säkerställs tillräckligt med resurser till åtgärdsarbetet.

Även inom havsmiljöförvaltningen finns fördelar med en stärkt politisk styrning, enligt HaV. De flesta övergödningsåtgärderna behöver genomföras på land, vilket innebär att de ingår i vattenförvaltningens åtgärdsprogram. I åtgärdsprogram för havsmiljön finns kompletterande åtgärder som kan öka havets förmåga till återhämtning och minska övergödningseffekter. Om regeringen också beslutar om åtgärdsprogrammet för havsmiljön, vilket föreslås i Havet och människan (SOU 2020:83), ökar möjligheten till samordning mellan vatten- och havsmiljöförvaltningen så att åtgärdsprogrammen sammantaget innehåller tillräckligt mycket övergödningsåtgärder för att miljö-kvalitetsmålet ska kunna nås.

HaV anför i den fördjupade redovisningen att vad som händer inom vatten- och havsmiljöförvaltningen framöver kommer att vara viktigt för genomförandet av övergödningsåtgärder och kommer att påverka utvecklingen av tillståndet för miljön på längre sikt. Även Sveriges genomförande av EU:s gemensamma jordbrukspolitik spelar stor roll. Möjligheten till statlig medfinansiering av åtgärder framöver har stor betydelse för hur mycket åtgärder som kommer genomföras.

Betänkandena En utvecklad vattenförvaltning och Havet och människan har remitterats och bereds nu i Regeringskansliet. HaV:s fördjupade utvärdering ingår i den fördjupade utvärdering av alla miljö-kvalitetsmålen som Naturvårdsverket överlämnade till regeringen den 17 januari 2023. Utvärderingen är ett viktigt underlag för regeringens miljöpolitik och för andra aktörers planering och prioritering.

När det gäller forskning presenterade den dåvarande regeringen den 17 december 2020 den forsknings- och innovationspolitiska propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60). I propositionen aviserades att Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) skulle få i uppdrag att genomföra ett tioårigt nationellt forskningsprogram om hav och vatten. Programmet skulle

skapa förutsättningar för ett strategiskt och långsiktigt arbetssätt, med ett helhetsperspektiv på vatten, och underlätta ett nära samarbete mellan forskare och intressenter. Regeringen ansåg att det behövs forskning som inriktas mot såväl förståelsen av naturliga processer och deras interaktioner som påverkanstryck och miljö- och klimateffekter.

Forskningsprogrammet om hav och vatten startade 2021 och den dåvarande regeringen avsatte 210 miljoner kronor de kommande fyra åren för att Formas skulle bygga upp det nya programmet. Formas arbetar nu med att ta fram en strategisk forskningsagenda för programmet. I budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20) redovisas att riksdagen beslutade att för 2022 öka Formas anslag ytterligare, med inriktning mot det nationella forskningsprogrammet för hav och vatten, så som aviserats i forskningspropositionen. För budgetåret 2023 ökas forskningen för hav och vatten ytterligare i linje med propositionen.

Det pågår även många forskningsprojekt som handlar om effektiva metoder för att minska näringsläckaget från jordbruket, t.ex. inom Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), IVL Svenska Miljöinstitutet, Baltic Sea 2020 och olika universitet i Sverige.

När det gäller kretsloppsbasead gödsel användning föreslår den s.k. övergödningsutredningen i betänkandet Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning (SOU 2020:10) att regeringen beslutar om ett etappmål i miljömålssystemet för att minska mineralgödsel användningen i jordbruket. Detta etappmål ska ses som ett steg på vägen för att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning. Ansvarig myndighet för etappmålet föreslås vara Jordbruksverket och målet innebär

- att andelen stallgödsel av den totala gödsel användningen ökar
- att andelen mineralgödsel av den totala gödsel användningen minskar
- att ett steg tas på vägen mot att gödsel användningen inom jordbruket blir mer kretsloppsbasead.

Betänkandet har remissbehandlats och bereds nu i Regeringskansliet.

För att minska växtnäring förlusterna från jordbruket finns det även bestämmelser om hur olika gödselmedel ska hanteras. Bestämmelserna omfattar bl.a. lagring av gödsel, spridning av gödsel samt krav på höst- och vinterbevuxen mark. Det finns även särskilda åtgärdsprogram för s.k. nitratkänsliga områden enligt rådets direktiv 91/676/EEG av den 12 december 1991 om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket, detta för att minska växtnäring läckaget som leder till förorenat grundvatten samt övergödning av hav, sjöar och vattendrag.

Jordbruksverket har även regionalt placerade rådgivare inom växtnäring området i Alnarp, Skara, Linköping och Uppsala. Rådgivarna arbetar för att åtgärder för att minska växtnäring förluster från jordbruket genomförs på ett effektivt sätt. De regionala rådgivarna arbetar inom projektet Greppa Näringen, bl.a. med att föra ut resultat från forskning och försöksverksamhet inom växtnäring området.

Ansvarig myndighet för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning

Enligt förordningen (2011:619) med instruktion för Havs- och vattenmyndigheten ska myndigheten arbeta med bevarande, restaurering och hållbar användning av sjöar, hav och vattendrag. Myndigheten ska bl.a. samordna uppföljning och utvärdering av miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning. Jordbruksverket ska enligt sin instruktion bl.a. verka för att de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås och vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling (förordningen [2009:1464] med instruktion för Statens jordbruksverk).

Enligt Jordbruksverkets regleringsbrev för 2023 ska myndigheten redovisa arbetet för att nå miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning och genomförda åtgärder dels för att utveckla resultatbaserade ersättningar som minskar övergödningen från jordbruket, dels för att utveckla styrmedel för att minska övergödningen från hästhållningen.

Miljömålsberedningen föreslår i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83) att Jordbruksverket ska få till uppgift att vara målansvarig myndighet för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning. Som anledning till detta anförs att Jordbruksverket är den myndighet som har det övergripande ansvaret för att genomföra EU:s gemensamma jordbrukspolitik, Sveriges landsbygdsprogram och havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027¹. Jordbruksverket ska skapa förutsättningar för att jordbrukets belastning på miljön blir så liten som möjligt, och ansvarar även för frågor om vattenbruk som både kan vara en källa till och bidra till lösningar för övergödning.

Miljömålsberedningen bedömer att för att minska näringstillförseln till den marina miljön är det i första hand åtgärder som genomförs på land, t.ex. från avlopp, dagvatten, industrier och avrinning från skog, men huvudsakligen från jordbruksverksamhet, som kan bidra till att miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning kan nås. Den verksamhet, de åtgärder och de styrmedel som behövs för att kunna minska den oönskade näringstillförseln till den marina miljön för att miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning ska nås ligger därmed huvudsakligen inom Jordbruksverkets verksamhetsområde, inte inom HaV:s verksamhetsområde.

Betänkandet har varit på remiss och bereds nu i Regeringskansliet.

System för utsläppshandel i Östersjön

HaV fick i sitt regleringsbrev för 2020 i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett ökat samarbete mellan Östersjöländerna för att minska övergödningen i Östersjön, inklusive möjligheten till ett internationellt handelssystem med utsläppsrätter.

HaV redovisade regeringsuppdraget den 27 juni 2021 i rapporten Uppdrag om internationellt samarbete mot övergödningen, inklusive möjligheter för ett

¹ 2 § förordningen (2009:1464) med instruktion för Statens jordbruksverk.

handelssystem, i Östersjöregionen (dnr 2008-20). Slutsatser från regeringsuppdraget är att ett s.k. ambient handelssystem kan hantera de diversifierade reduktionsmål på flera olika geografiska nivåer som miljö kvalitetsnormer och BSAP-beting utgör. Handelssystemet kan fungera för ett genomförande både i Sverige och för ett urval av eller alla länder runt Östersjön. Utredningen visar också att ett handelssystem är kostnadseffektivt och skulle innebära ökad politisk målstyrning i stället för detaljstyrning av exempelvis miljöfarliga verksamheter och jordbrukssektorn. Det återstår dock flera frågor om hur ett handelssystem kan harmoniseras med befintlig lagstiftning, hur åtgärds-effekter kan beräknas m.m. I regeringsuppdraget konstaterade HaV att det finns förutsättningar för ett handelssystem och gav förslag på utformning av ett sådant, men flera viktiga frågor behöver adresseras i en vidare utredning.

Enligt uppgift från Klimat- och näringslivsdepartementet har regeringen inte fattat något beslut i relation till de nämnda rapporterna. I länsstyrelsernas regleringsbrev för 2023 har dock ett uppdrag lagts på de länsstyrelser som är vattenmyndigheter att bidra med underlag för vidareutveckling av styrmedel för minskad övergödning. Förutsättningarna för tillämpning av styrmedlet i ett system med kompensationsåtgärder ska redovisas utifrån förslaget om kompensationsåtgärder i betänkandet Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning (SOU 2020:10 s. 199 f.).² Uppdraget ska senast den 1 oktober 2023 delredovisas och senast den 25 september 2024 slutredovisas till Regeringskansliet. Enligt uppgifter från Klimat- och näringslivsdepartementet kan kompensationsåtgärder ses som en form av handelssystem i detta sammanhang.

Vidare anför regeringen i regeringsförklaringen 2022 att särskilda insatser ska göras för att motverka övergödning av Östersjön.

Utskottets ställningstagande

Nationellt mål för återföring av kväve och fosfor

Inledningsvis vill utskottet framhålla att det är angeläget att minska övergödningens problemen och säkerställa ett hållbart utnyttjande av naturresurser. Utskottet konstaterar att förslaget om ett nytt etappmål för återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen har förts fram av flera utredningar, bl.a. Miljömålsberedningen. Samtidigt noterar utskottet att regeringen anför att nya etappmål är en viktig del i utvecklingen av miljömålssystemet och att dessa ska beslutas inom prioriterade områden och utformas för att driva på arbetet för att nå miljömålen. Utskottet vill inte föregå beredningen av de förslag som förts fram om ett nytt etappmål. Därmed lämnar utskottet motionerna 2022/23:843 (C) yrkande 4, 2022/23:906 (C) yrkande 26 och 2022/23:1247 (V) yrkande 3 utan åtgärd.

² Utredningen föreslår att ett system för ekologisk kompensation för näringsläckage ska utredas specifikt med syftet att inrätta ett sådant system på ett sådant sätt att det kan byggas ut gradvis.

Lokalt arbete mot övergödning

Utskottet konstaterar att LEVA-projektet har varit framgångsrikt och att det bidragit till ett värdefullt lokalt åtgärdsarbete för vattenvården. Majoriteten av de LEVA-områden som etablerades 2018 fortsätter sitt arbete med åtgärdssamordning och ytterligare områden har tillkommit. Detta är positivt eftersom LEVA-projektet ger resultat på lokal nivå i arbetet mot övergödning. Vidare noterar utskottet att HaV tillsammans med berörda myndigheter har inrättat en central stödfunktion för LEVA-områdena. Utskottet noterar vidare att både övergödningsutredningen och Miljömålsberedningen bedömt dels att åtgärdssamordnarna behöver bli fler och säkerställas på längre sikt, dels att det behövs en central stödfunktion.

Utskottet ser fram emot resultaten av de uppdrag som lagts på länsstyrelserna och HaV om vidareutveckling av styrmedel för minskad övergödning och uppföljning och effektivisering av LOVA-stöden. Enligt utskottets mening är det viktigt att underlätta åtgärdsarbetet och vidta de åtgärder som har störst påverkan på övergödningen.

I avvaktan på det beredningsarbete som pågår anser utskottet att motionerna 2022/23:906 (C) yrkandena 33 och 34 och 2022/23:2110 (MP) yrkande 43 kan lämnas utan vidare åtgärd för tillfället.

Strukturkalkning

Enligt Jordbruksverket kan strukturkalkning förbättra lerjordar och deras närings- och vattenhållande förmåga, men det medför behov av god dränering. Utskottet noterar att LOVA-stöd kan användas till bl.a. strukturkalkning och täckfilterdiken. Inom Sveriges strategiska plan kan stöd sökas för bl.a. kalkfilterdiken och bevattningsdammar. Projektet Greppa Näringen kan även erbjuda kostnadsfri rådgivning om strukturkalkning och dränering.

I sammanhanget vill utskottet även lyfta fram Jordbruksverkets strategi för hållbar hantering av vatten i jordbruket. Strategin omfattar bl.a. investeringar i täckdikning och underhåll och anpassning av diken.

Mot bakgrund av att LOVA-stöd kan användas för strukturkalkning och att Greppa Näringen kan bistå med rådgivning om dränering anser utskottet att motion 2022/23:981 (SD) yrkandena 2 och 5 kan lämnas utan åtgärd.

Åtgärder för minskad näringstillförsel och mot övergödning

Utskottet delar regeringens bedömning att övergödningen av hav och vatten är ett omfattande problem och att ytterligare åtgärder krävs för att nå de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen. Utskottet välkomnar därför de medel som tillförts arbetet. Det är viktigt att näringstillförseln från framför allt jordbruket och avloppen, som är de största källorna till läckage av kväve och fosfor, minskar.

Utskottet noterar de förslag som förts fram av HaV och Miljömålsberedningen om en förstärkt politisk styrning av vattenförvaltningen, och att regeringen ska besluta om både åtgärdsprogrammet för havsmiljön och

åtgärdsprogrammen för vatten. Utskottet konstaterar att Jordbruksverket inför framtagandet av Sveriges strategiska plan har förbättrat stöden som finns att söka för minskad övergödning. Enligt utskottets mening är det viktigt med en samordning av åtgärder och stöd mellan relevanta havs- och vattenprogram och Sveriges strategiska plan så att de mest effektiva åtgärderna vidtas för att minska näringsläckaget och motverka övergödningen. Utskottet utgår från att sådan samordning sker mellan relevanta myndigheter.

Vidare noterar utskottet att övergödningsutredningen har föreslagit ett nytt etappmål i miljömålssystemet för att minska användningen av mineralgödsel i jordbruket.

I sammanhanget vill utskottet även lyfta fram den forskning som bedrivs för att hitta effektiva metoder för att minska näringsläckaget från jordbruket. Det är positivt att det har etablerats ett forskningsprogram för hav och vatten som kan bidra till detta arbete. Utskottet noterar även Greppa Näringens arbete med att föra ut resultat från forskning och försöksverksamhet inom växtnäringsområdet.

I avvaktan på utfallet av pågående beredningar och arbete som pågår för att minska näringsläckaget och motverka övergödningen anser utskottet att motionerna 2022/23:981 (SD) yrkande 6, 2022/23:1247 (V) yrkandena 2 och 8 och 2022/23:2073 (S) yrkande 27 i denna del kan lämnas utan åtgärd.

Ansvarig myndighet för miljökvalitetsmålet Ingen övergödning

Utskottet konstaterar att HaV är målsvarig myndighet för miljökvalitetsmålet Ingen övergödning. Myndigheten ska arbeta med bevarande, restaurering och hållbar användning av sjöar, hav och vattendrag. Jordbruksverket ska verka för att miljökvalitetsmålen nås och specifikt redovisa arbetet för att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning.

I sammanhanget noterar utskottet att Miljömålsberedningen föreslår att Jordbruksverket ska vara målsvarig myndighet för miljökvalitetsmålet Ingen övergödning eftersom det är främst åtgärder som rör jordbruk som kan bidra till att miljökvalitetsmålet nås.

Utskottet har förtroende för att regeringen utser lämpliga miljömålsansvariga myndigheter och ser heller ingen anledning att föregå den beredning som pågår. Därmed avstyrks motion 2022/23:1247 (V) yrkande 6.

System för utsläppshandel i Östersjön

Utskottet konstaterar att HaV har publicerat en rapport om internationellt samarbete mot övergödningen, inklusive möjligheter till ett handelssystem, i Östersjöregionen. Berörda myndigheter har bedömt att ett konkret förslag på ett handelssystem för utsläpp behöver utredas mer i detalj innan man kan avgöra om det är kompatibelt med annan lagstiftning samt om det bidrar till ett mer kostnadseffektivt åtgärdsarbete. Vidare noterar utskottet att berörda länsstyrelser har fått i uppdrag att vidareutveckla styrmedel för minskad övergödning i form av ett system med kompensationsåtgärder.

I sammanhanget vill utskottet också välkomna att regeringen avser att göra särskilda insatser för att motverka övergödningen av Östersjön. Enligt utskottet är övergödningen en av de största utmaningarna för Östersjön i dag och det är viktigt att kostnadseffektiva åtgärder vidtas.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motion 2022/23:906 (C) yrkande 35.

Åtgärder för och samarbete runt Östersjön

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om miljön i Östersjön, det regionala samarbetet i Östersjön och miljöarbetet runt Östersjön under EU-ordförandeskapet.

Jämför reservation 14 (SD) och 15 (C).

Motionerna

Enligt kommittémotion 2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 1 bör arbetet med att återställa Östersjön mot bakgrund av de senaste decenniernas hårda miljöbelastning intensifieras. Helcom har tagit fram flera konventioner för skydd av Östersjöns miljö. I den senaste konventionen uttrycker medlemsländerna en strävan att genom lagstiftning skydda Östersjöns marina miljö, och flera temaområden än tidigare täcks in. Motionärerna anser mot denna bakgrund att Östersjöns miljö inte bara behöver skyddas och bevaras utan snarare återställas.

Regeringen bör även inom ramen för Helcom arbeta för att ytterligare bredda och fördjupa det regionala samarbetet i Östersjöregionen (yrkande 4). Det är av stor vikt att Sverige fortsätter och intensifierar detta arbete, både nationellt och regionalt.

I kommittémotion 2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 37 framhålls att Sverige bör prioritera miljöarbetet runt Östersjön under EU-ordförandeskapet 2023, bl.a. genom en utvärdering och vidareutveckling av Östersjöstrategin. Motionärerna anför att det är viktigt att EU tar ett större ansvar än hittills för att se till att alla länder lever upp till tidigare fastslagna åtaganden. Enligt motionärerna är det en mer effektiv väg framåt än genom regionala Helcom.

Kompletterande information

Sverige samarbetar med övriga länder runt Östersjön inom ramen för Helcom. År 2007 beslutade länderna inom Helcom om en aktionsplan för Östersjön, Helcom Baltic Sea Action Plan (BSAP), för att återställa god ekologisk status i Östersjön till 2021. Vid ett ministermöte 2018 konstaterades att det inte är troligt att god status nås till 2021, trots omfattande insatser och trots att bl.a.

tillförseln av vissa farliga ämnen minskat. Mötet beslutade därför att planen skulle uppdateras till 2021. HaV deltog i arbetet med uppdateringen.

Den 20 oktober 2021 antog Helcom en uppdaterad aktionsplan för Östersjön som bl.a. omfattar biologisk mångfald, övergödning, farliga ämnen och havsbaserade aktiviteter som sjöfart och fiske. Planen innehåller ca 200 åtgärder och inkluderar nu även klimatförändringar, marin nedskräpning, läkemedel, undervattensbuller och havsbottenstörningar. Den uppdaterade aktionsplanen är också anpassad till internationella och regionala ekologiska mål såsom FN:s mål för hållbar utveckling, målen för konventionen om biologisk mångfald, och EU:s ramdirektiv om en marin strategi. Alla åtgärder i den uppdaterade planen ska genomföras senast 2030.

Inom Helcoms aktionsplan för Östersjön har länderna kommit överens om att minska kväve- och fosfortillförseln (belastningen) till Östersjön till nivåer som ska leda till att miljötillståndet i havet blir fritt från övergödning. Totalt finns 36 övergödningsåtgärder i den uppdaterade aktionsplanen. Parallellt har Helcom också beslutat om en regional strategi för cirkulering av näringsämnen. HaV har ett pågående regeringsuppdrag att samordna berörda svenska myndigheters genomförande av Helcoms uppdaterade aktionsplan för Östersjön³.

I budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20) anför regeringen att den uppdaterade aktionsplanen för Östersjön utgör en bas i Sveriges fortsatta åtgärdsarbete för att minska övergödningen i haven fram till 2030. Sverige ska vara internationellt drivande för att öka ambitionerna för en bättre havsmiljö, inte minst när det gäller Östersjön.

EU:s strategi för Östersjöregionen (European Union Strategy for the Baltic Sea Region, EUSBSR) är en överenskommelse mellan EU:s medlemsstater och kommissionen för att stärka samarbetet mellan länderna vid Östersjön. Strategin har följande tre huvudsakliga mål:

- rädda havsmiljön
- länka samman regionen
- öka välbefindandet.

Den 1 juli 2022 till 30 juni 2023 är Sverige ordförandeland för EU:s strategi för Östersjöregionen. Enligt information från Statsrådsberedningen fokuserar arbetet under ordförandeskapet huvudsakligen på att stärka och utveckla genomförandet av strategin och dess handlingsplan, bl.a. genom att utveckla nya samarbetsformer, att sprida kunskap om vad strategin bidrar med i samhällsutvecklingen samt att skapa förutsättningar för att fler ska kunna bli delaktiga i samarbetet inom strategin. Det regionala samarbetet i Östersjöområdet behöver enligt regeringen utvecklas och stödjas, vilket Sverige vill bidra till.

Vidare anför regeringen i regeringsförklaringen 2022 att särskilda insatser ska göras för att motverka övergödning av Östersjön.

³ HaV:s regleringsbrev för 2021.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill framhålla vikten av att Sverige deltar aktivt i det internationella samarbetet för att motverka övergödning och giftiga utsläpp i våra hav. Målet att förbättra miljötillståndet i Östersjön kräver nationella ansträngningar och internationellt samarbete. Utskottet välkomnar därför regeringens intentioner att vara internationellt drivande för att öka ambitionerna för en bättre havsmiljö och att vidta särskilda åtgärder för att motverka övergödningen i Östersjön. Utskottet delar regeringens bedömning att den uppdaterade aktionsplanen för Östersjön ska utgöra en bas för det fortsatta åtgärdsarbetet. Enligt utskottets mening har internationellt samarbete en stor betydelse i arbetet mot övergödningen i Östersjön.

Vidare noterar utskottet att Sverige är ordförandeland för EU:s strategi för Östersjöregionen fram till den 30 juni 2023. Utskottet delar regeringens prioriteringar att under ordförandeskapet stärka och utveckla genomförandet av strategin, i synnerhet det regionala samarbetet i Östersjöområdet.

Mot bakgrund av det samarbete som sker i Östersjöregionen, inom ramen för både Helcom och EU:s strategi för Östersjöregionen, anser utskottet att motionerna 2022/23:906 (C) yrkande 37 och 2022/23:981 (SD) yrkandena 1 och 4 kan lämnas utan åtgärd.

Anläggande av våtmarker

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att anlägga och restaurera våtmarker och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om stöd till våtmarker.

Jämför reservation 16 (M, KD, L) och 17 (SD).

Motionerna

Enligt kommittémotion 2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 32 bör lokala satsningar på att anlägga och återväta våtmarker och vattendammar utökas för att öka den s.k. näringsretentionen i landskapet och den biologiska mångfalden. Motionärerna anser att det är positivt att andelen våtmarker har stabiliserats i Sverige så att de inte längre försvinner helt, men deras ekosystemtjänster når ändå inte upp till sin tänkta potential. Ett likadant förslag återfinns i kommittémotion 2022/23:908 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 11.

Martin Kinnunen m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2022/23:985 yrkande 20 att regeringen bör främja våtmarksetablering. Motionärerna är positiva till stöd för etablering av våtmarker eftersom dessa bidrar till biologisk mångfald, minskar näringsläckage till haven och kan ha en gynnsam inverkan på

vattentillgången i jordbruket, både direkt och indirekt via positiv effekt på grundvattennivåer.

I kommittémotion 2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 41 betonas vikten av den satsning på att återställa och anlägga våtmarker som pågår i Sverige och som bör intensifieras. Motionärerna anför att arbetet med skydd, restaurering och återskapande av våtmarker behöver fortsätta och är nödvändigt för att miljökvalitetsmålet Ingen övergödning ska nås.

Kompletterande information

I budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20) redovisas satsningen på våtmarker från 2021 där 775 miljoner kronor avsattes mellan 2021–2023 för restaurering och anläggning av våtmarker. Satsningen fokuserar särskilt på våtmarkernas roll i kolcykeln och bidrar till en minskad klimatpåverkan. Pengarna har fördelats i huvudsak via den lokala naturvårdssatsningen (LONA) och till länsstyrelserna för åtgärder i skyddade områden, till åtgärdsprogrammet för hotade arter och naturtyper samt till Skogsstyrelsens arbete med återvätning av dikade skogsmarker. Insatser har gjorts i samtliga län och bedöms bidra till att stärka biologisk mångfald och ekosystemtjänster, som minskade utsläpp av växthusgaser, förbättrad vattenhushållning, flödesutjämning, minskad övergödning och ökad grundvattenbildning.

Våtmarker har betydelse för arbetet med klimatet, biologisk mångfald, övergödning och landskapets motståndskraft. Regeringen vill utveckla arbetet och satsar därför på en återvätning av dikade torvmarker, vilket rätt genomfört enligt regeringen är en mycket kostnadseffektiv klimatåtgärd. Regeringen föreslog i budgetpropositionen att 200 miljoner kronor fr.o.m. 2023 ska finansiera återvätning av våtmarker. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2022/23:MJU1, rskr. 2022/23:97).

I Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 finns investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder med. Stöd får lämnas för vattenvårdsåtgärder i odlingslandskapet, och det kan handla om att anlägga och restaurera våtmarker och dammar för att öka retention av kväve eller fosfor eller för att gynna den biologiska mångfalden.

Övergödningsutredningen föreslår i sitt betänkande Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet Ingen övergödning (SOU 2020:10) att regeringen beslutar om ett etappmål i miljömålssystemet för att öka arealen våtmarker i landskapet. Etappmålet ska ses som ett steg på vägen för att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning och ska bl.a. innebära att insatser görs för att öka näringsretentionen i landskapet genom att fler våtmarker anläggs eller restaureras. Utredningens betänkande har varit på remiss och bereds nu i Regeringskansliet.

Naturvårdsverket har i regleringsbrevet för 2023 fått i uppdrag att ta fram underlag för återvätning av våtmarker. Dels ska ett underlag som pekar ut

geografiska områden som är lämpliga för återvätning av våtmarker tas fram. Fokus ska vara våtmarker som gynnar klimatarbetet men även biologisk mångfald, vattenbalansering, vattenkvalitet och grundvatten. Uppdraget ska genomföras i samarbete med Jordbruksverket och andra berörda myndigheter. Denna del ska redovisas den 30 mars 2023.

Dels ska Naturvårdsverket i samarbete med Jordbruksverket utreda om det behövs en ny stödmodell för återvätning av dikad jordbruksmark i avvaktan på EU:s certifieringsramverk för upptag och infångning av koldioxid, restaureringsförordningen⁴ och den reviderade LULUCF-förordningen⁵ samt för att bidra till kompletterande åtgärder inom det klimatpolitiska ramverket. Naturvårdsverket ska även i samarbete med Jordbruksverket och Skogsstyrelsen ta fram en vägledning för hur de juridiska frågeställningarna kan hanteras vid återvätning av dikad torvmark, för att säkerställa kostnads-effektivitet samt att ägande- och brukanderätten respekteras. Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet senast den 30 november 2023.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att våtmarker bidrar med många olika ekosystemtjänster. Restaurering och anläggande av våtmarker är ett effektivt verktyg för att bl.a. motverka övergödning av hav och sjöar, stärka den biologiska mångfalden, lagra koldioxid och bidra till stärkt vattenhushållning. Våtmarkerna spelar även en stor roll i klimatarbetet, och stora klimatvinster kan nås när utdikade och dränerade torvmarker som inte längre används till livsmedelsproduktion eller aktivt skogsbruk återställs.

Utskottet noterar de tidigare satsningar som har gjorts på att restaurera och anlägga våtmarker och den satsning på att återvåta dikade torvmarker som föreslogs i budgetpropositionen för 2023. Enligt utskottet bidrar dessa satsningar positivt till arbetet med klimatet och biologisk mångfald och mot övergödning. Utskottet anser dock att ytterligare åtgärder behöver vidtas för att dra mesta möjliga nytta av de ekosystemtjänster som våtmarker bidrar med och för att relevanta miljö kvalitetsmål ska kunna nås.

Enligt utskottets mening behöver arbetet med att skydda, återskapa och anlägga våtmarker fortsätta och förstärkas. Utskottet anser att det behövs utökade satsningar på våtmarker för att vårda och restaurera redan befintliga områden men också för att förstärka arbetet med att anlägga nya. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2022/23:906 (yrkande 32, 2022/23:908 (C) yrkande 11 och 2022/23:2073 (S) yrkande 41. Motion 2022/23:985 (SD) yrkande 20 avstyrks.

⁴ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om restaurering av natur (COM(2022) 304).

⁵ Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EU) 2018/841 vad gäller omfattningen, förenklingen av efterlevandebestämmelser, fastställande av medlemsstaternas mål för 2030 och kollektivt förbindande till klimatneutralitet 2035 inom markanvändning, skogsbruk och jordbrukssektorn, och förordning (EU) 2018/1999 vad gäller förbättrad övervakning, rapportering, spårning av framsteg och översyn.

Reningsverk och avloppsvatten

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om lustgasutsläpp från reningsverk, ett nationellt certifieringssystem för återvunnet kväve, reningstekniker för avloppsvatten, screening av avloppsvatten och moderna reningsverk.

Jämför reservation 18 (SD), 19 (C), 20 (C), 21 (S, MP), 22 (C), 23 (SD), 24 (SD) och 25 (C).

Motionerna

Lustgasutsläpp från reningsverk

I kommittémotion 2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 27 anför motionärerna att man bör utreda ett krav på att mäta och begränsa lustgasutsläpp för reningsverk med kväverening. Reningsverken har en stor potential att minska sin klimatpåverkan på området kväverening. För att maximera klimatnyttan av processförändringar i reningsverken är det viktigt att mäta utsläppen av lustgas.

Även i kommittémotion 2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 19 framhålls behovet av en utredning om lustgas från reningsverk. I dag saknas kunskap om var i processen utsläppen av lustgas sker eftersom det inte finns några krav på att mäta detta. Det skulle behöva göras en utredning av utsläpp av lustgas från reningsverk för att bättre förstå hur de skapas för att sedan se över metoder för att minska utsläppen.

Nationellt certifieringssystem för återvunnet kväve

Enligt kommittémotion 2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 28 bör det övervägas att ta fram ett nationellt certifieringssystem för klimatsmart återvunnet kväve för att få igång produktionen på avloppsverken. Enligt olika studier har återvunnet kväve haft svårt att konkurrera ekonomiskt med jungfruligt producerat kväve, även om klimatpåverkan ofta är betydligt mindre.

Reningstekniker för och screening av avloppsvatten

Enligt kommittémotion 2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 13 bör arbetet när det gäller läkemedelspåverkan på hav, sjöar och andra vattendrag förstärkas. Åtgärder bör vidtas så att avancerad reningsteknik med god förmåga att rena vattnet från övergödande ämnen, kemikalier och läkemedelsrester finns tillgänglig på fler vattenreningsverk (yrkande 17). För motionärerna är det särskilt viktigt att vårt vatten, såväl i kranarna som i naturen, är fritt från gifter och skadliga ämnen. Ett allt större problem är de läkemedelsrester som cirkulerar i vattnet och va-systemen. Motionärerna vill

se åtgärder för att införa avancerad reningsteknik med förmåga att rena vattnet från övergödande ämnen, kemikalier och läkemedelsrester på fler reningsverk och att det ska finnas en tydligare strategi för hur anläggningar som är proaktiva och genomför dessa tekniker i ett tidigt skede ska ges de bästa förutsättningar att uppfylla framtida lagstiftning. Vidare vill motionärerna att innovativ och ny reningsteknik ska kunna användas på mindre vattenreningsverk (yrkande 18). Motionärerna anför att länsstyrelsernas tillsynsuppdrag i dag leder till att endast beprövad reningsteknik beviljas tillstånd. Länsstyrelsernas tillsynsuppdrag bör ändras i en riktning så att även ny och innovativ teknik ges möjligheter att demonstreras och genomföras, i första hand på mindre vattenreningsverk på landsbygden där investeringar i ny teknik ofta uteblir.

I kommittémotion 2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 32 framhålls att reningen av vårt avloppsvatten måste bli bättre för att minska utsläppen av övergödande ämnen. Enligt yrkande 33 i denna del bör metoder för att minska läkemedelsresterna i avloppsvattnet utvecklas.

Martin Kinnunen m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2022/23:981 yrkande 22 att det behövs screening av avloppsvatten. Enligt motionärerna är kunskapsunderlaget när det gäller de kemikalier som flödar från våra samhällen bristfälligt. Detta försvårar arbetet med träffsäkra åtgärder. Det vore därför enligt motionärerna önskvärt om Helcom (Kommissionen för skydd av Östersjöns marina miljö) kunde inleda arbetet med screening av avloppsvatten för att öka kunskapen om mindre kända kemiska föroreningar i vårt vatten.

Moderna reningsverk

Enligt kommittémotion 2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 31 ska regeringen under 2023 verka för en revidering av EU:s avloppsdirektiv som möjliggör utbyggnader av svenska reningsverk som använder modern reningsteknik. Intressen måste tas till vara bättre i EU när det gäller vattenrening och avlopp.

Enligt kommittémotion 2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 20 behöver EU:s vattendirektiv justeras. Direktivet är i dag ett hinder i arbetet med att förnya de svenska reningsverken, som är grundläggande för rent dricksvatten. Direktivet hindrar investeringar i ny avancerad teknik. Det är viktigt att regeringen agerar inom ramen för EU-samarbetet för att förändra ramdirektivet för vatten så att miljöskyddande verksamheter som avloppsreningsverk och andra miljöåtgärder i samhället alltid ska kunna tillåtas.

Tidigare behandling och kompletterande information

Lustgasutsläpp från reningsverk

I likhet med Delegationen för cirkulär ekonomis årsrapport för 2020 (dnr DCE 2021-11) finns det även i delegationens årsrapport för 2021 (dnr DCE 2022-7) en rad förslag på styrmedel från Expertgruppen för hållbar och cirkulär VA. I

rapporten föreslås bl.a. att regeringen ska utreda om det behöver införas ett krav på att mäta och begränsa lustgasutsläpp från reningsverk. Delegationen anser att en lämplig myndighet bör ges ett uppdrag att utreda införandet av krav på att mäta och begränsa lustgasutsläpp för reningsverk med kväverening. Delegationen anför att det område där reningsverken har den största potentialen att minska sin klimatpåverkan är kvävereningen. Där kan reningsverket både minska utsläpp av klimatskadlig lustgas och producera återvunnen kvävegödsel som kan ersätta konventionell kvävegödsel, vilken nästan uteslutande tillverkas med fossil gas. Flera delsteg i kvävereningsprocessen släpper ut växthusgasen lustgas, som kan vara ett reningsverks enskilt största klimatpåverkan. För att maximera klimatnyttan av processförändringen i reningsverken är det viktigt att mäta utsläppen av lustgas. Rapporten utgör ett beredningsunderlag för regeringen i det vidare arbetet.

Som en del av Samverkansprogrammet för näringslivets klimatomställning vid Klimat- och näringslivsdepartementet har också ett förslag förts fram om att regeringen ska utreda, eller ge i uppdrag till Naturvårdsverket att utreda, ett införande av krav på att mäta och begränsa lustgasutsläpp för reningsverk med kväverening.

Föregående miljö- och jordbruksutskott har behandlat frågan om lustgasutsläpp från reningsverk tidigare, bl.a. i betänkande 2021/22: MJU23 Vattenvård. Utskottet anförde följande:

Utskottet noterar att Delegationen för cirkulär ekonomi har föreslagit att regeringen ska utreda om det behöver införas krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp från reningsverk. Utskottet ser positivt på åtgärder som bidrar till att ställa om Sverige till en cirkulär ekonomi där bl.a. reningsverks klimatpåverkan ingår. I avvaktan på utfallet av beredningen av förslaget anser utskottet att motion 2021/22:3681 (C) yrkande 21 kan lämnas utan åtgärd.

Den 26 oktober 2022 presenterade kommissionen ett förslag till ett reviderat avloppsdirektiv⁶. Enligt information från Klimat- och näringslivsdepartementet finns det förslag till flera bestämmelser i direktivet som ställer strängare krav på fosfor- och kväverening och som syftar till att minska dessa utsläpp i avloppsvattnet. Det finns även förslag om mätning av utsläpp av metan och lustgas. Regeringen anför i faktapromemoria 2022/23:FPM21 Ett reviderat avloppsdirektiv att den är positiv till en rimlig generell skärpning av utsläppskrav för fosfor för att bättre motsvara bästa möjliga teknik och för att det sannolikt är en av de mest effektiva miljöåtgärderna för avlopp i Europa. Det är tekniskt möjligt och motiveras av reduktionsbehov i exempelvis Östersjön. Vidare ämnar regeringen verka för att undvika krav på kväverening som inte är proportionerliga eller motiverade ur miljösynpunkt. Klimat- och näringslivsdepartementet har skickat kommissionens förslag på remiss till den 23 februari 2023.

⁶ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse (omarbetning) (COM(2022) 541 final).

Nationellt certifieringssystem för återvunnet kväve

I Delegationen för cirkulär ekonomi rapport Förslag på styrmedel som kan påskynda omställningen till en cirkulär ekonomi (dnr DCE 2021-11) föreslås att regeringen ger lämplig myndighet i uppdrag att utreda ett certifieringssystem för klimatsmart återvunnet kväve. I rapporten anförts att kväverening i våra reningsverk behövs för att minska övergödning och algblooming i våra hav. När kväve kommer in till reningsverket är det ofta effektivt att rena kvävet i två olika flöden i reningsverket. Vidare redovisas att det nu utvecklas bra metoder för att kunna återvinna kväve direkt från vattnet – utan bakterier – till en mineralgödselprodukt utan risk för bildning av lustgas. Kväve som återvunnits utan en bakterieprocess minskar kraftigt utsläppen av lustgas från reningsverkets kväverening. Om kväve som fås fram med denna typ av rening garanteras av en oberoende certifiering bör sådant kväve få ett merpris på marknaden och göra återvinningen lönsam. Rapporten utgör ett beredningsunderlag för regeringen i det vidare arbetet.

Naturvårdsverket fick i regleringsbrevet för 2021 i uppdrag att analysera kvotplikt för användning av återvunnen råvara och kriterier för när avfall upphör att vara avfall. Uppdraget slutredovisades i november 2021 i rapporten Avfall som resurs (ärendenr NV-00196-21). Naturvårdsverkets analys visar att det finns skäl att återföra näringsämnen från avloppsvatten men att det krävs ett större grepp om frågan om avloppsvatten som resurs än vad som ryms inom ramen för en kvotplikt för användning av återvunnen råvara. Kvotplikt för användning av återvunnen fosfor ur gruvavfall eller återvunnen fosfor och kväveföreningar ur avloppsvatten/avloppsslam kan vara intressant att utreda ytterligare. En fortsatt utredning bör i så fall inkludera utredning av ett utvidgat uppdrag för avloppsreningsverken, så att det utöver utsläppskontroll även kan inkludera att producera fraktioner som underlättar återvinning och vidare förädling. Rapporten är nu under beredning i Regeringskansliet.

Reningstekniker för och screening av avloppsvatten

I budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20) redovisas att arbetet för att minska läkemedel och mikroplaster i miljön har fortsatt hos berörda myndigheter. Läkemedelsverket drar, i en redovisning om miljöhänsyn i läkemedelslagstiftningen, slutsatsen att det är genomförbart och lämpligt att väga in miljörisker som ett av flera kriterier när Läkemedelsverket bedömer om ett receptfritt läkemedel ska få säljas på apotek.

Under 2021 beviljade Naturvårdsverket ca 140 miljoner kronor att betalas ut under 2021–2023 till avancerad rening av läkemedelsrester i avloppsvatten samt till projekt för att minska spridningen av mikroplaster och andra föroreningar via dagvatten. En del projekt har en direkt effekt genom t.ex. installation av brunnsfilter vilka hindrar mikroplast och andra föroreningar från att spridas vidare till vattenmiljön. Andra projekt förväntas ge effekter först på längre sikt.

Mellan 2018 och 2021 betalade Naturvårdsverket ut 225 miljoner kronor till ca 50 kommuner för både investeringar i och förstudier om avancerad rening av läkemedelsrester. I dag finns det fullskalanläggningar för avskiljning av läkemedelsrester i drygt sex kommuner, och majoriteten av dessa har fått statligt bidrag tidigare år. Ytterligare anläggningar håller på att byggas eller är planerade att driftsättas. Ett nytt etappmål, fr.o.m. 2021, innebär att regleringar och andra åtgärder för att minimera negativa miljöeffekter av läkemedel ska finnas på plats i Sverige, i EU eller internationellt senast 2030.

Riksdagen har tillkännaggett för regeringen det som utskottet anfört om att främja utvecklingen av avancerad vattenrening och om att utreda om det på sikt bör införas krav på avancerad vattenrening vid de reningsverk där sådana krav ger störst miljönytta (bet. 2017/18:MJU11 punkt 7, rskr. 2017/18:171). Regeringen anför i budgetpropositionen att satsningen på avancerad rening av läkemedelsrester från avloppsvatten som redovisas ovan främjar utvecklingen av avancerad vattenrening, varför den anser att denna del av tillkännagivandet är tillgodosedd. Vad gäller utredning om krav på avancerad vattenrening vid reningsverk bedömer regeringen att frågan inte bör hanteras endast nationellt och konstaterar att EU-lagstiftningen på området ska ses över. Regeringen har därför inte för avsikt att utreda denna fråga. Mot bakgrund av detta anser regeringen att tillkännagivandet i sin helhet är slutbehandlat.

Regeringen anför i budgetpropositionen att havs- och vattenmiljöerna måste återställas och bedömer att det krävs ytterligare åtgärder för att nå de havs- och vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen. Vidare behöver arbetet fortsätta för att minska försurningen och för att hindra att skräp, läkemedel och andra föroreningar sprids. För att förstärka arbetet för vattenmiljön inklusive mot övergödning föreslog regeringen att 250 miljoner kronor skulle tillföras detta ändamål för 2023. För 2024 och 2025 beräknades anslaget öka med motsvarande belopp. Riksdagen biföll regeringens förslag (prop. 2022/23:1, bet. 2022/23:MJU1, rskr. 2022/23:97).

Naturvårdsverket har i uppdrag att fram till slutet av 2023 fördela bidrag till åtgärder som förbättrar vattenmiljön. Bidrag till investeringar för läkemedelsrening vid avloppsreningsverk är en del av uppdraget. Bidraget syftar bl.a. till att öka takten i arbetet med att minska samhällets utsläpp av läkemedelsrester till hav, sjöar och vattendrag.

Regeringen har även etablerat ett kunskapscentrum för läkemedel i miljön vid Läkemedelsverket, vars uppgift bl.a. är att sprida kunskap om läkemedel i miljön.

I förslaget till reviderat avloppsdirektiv som nämns ovan ställs nya krav på rening av mikroföroreningar såsom läkemedelsrester för reningsverk över en viss storlek. Krav på kvartär rening, även kallad avancerad rening, formuleras utifrån reningsverkens storlek. Kommissionen har identifierat läkemedels- och kosmetikaindustrin som de mest betydande källorna till de miljöfarliga ämnen som kan avskiljas med avancerad rening. Regeringen anför i faktapromemoria 2022/23:FPM21 att förslaget särskilt innebär en ökad nytta när det gäller

minskad övergödning, bättre resurshushållning, dagvattenhantering, lokal avloppsplanering och hantering av uppkommande problem såsom läkemedelsrester och mikroplast i miljön. Regeringen är generellt positiv till skärpta krav för att minimera spridningen av läkemedelsrester och andra svårnedbrytbara kemikalier i vattenmiljön, inklusive mikroplaster. Regeringen ställer sig positiv till förslaget om att införa avancerad rening för reningsverk av en viss storlek och att förorenarna ska vara med och stå för kostnaderna. Samtidigt anser regeringen att medlemsländerna bör ges möjlighet att utforma styrmedel och säkerställa principen om att förorenaren betalar.

Enligt miljöprövningsförordningen (2013:251) måste man ansöka om tillstånd hos länsstyrelsen för att driva en avloppsreningsanläggning med en anslutning av fler än 2 000 personer eller som tar emot avloppsvatten med en föroreningsmängd som motsvarar mer än 2 000 personekvivalenter. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för verksamheten men kan ha överlåtit tillsynen till den kommunala miljönämnden. Den som vill driva en avloppsreningsanläggning som är dimensionerad för mer än 200 personekvivalenter, men har en anslutning av maximalt 2 000 personer eller som tar emot avloppsvatten med en föroreningsmängd som motsvarar maximalt 2 000 personekvivalenter, måste anmäla sin verksamhet till den kommunala miljönämnden, som är tillsynsmyndighet för verksamheten. Den som vill driva en avloppsanordning som är dimensionerad för maximalt 200 personekvivalenter måste enligt förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ansöka om tillstånd för sin verksamhet hos den kommunala miljönämnden, som också i detta fall är tillsynsmyndighet för verksamheten.

Av 19 kap. 5 § miljöbalken framgår att kommunen ska tillämpa bestämmelserna i 22 kap. 1 § när ett tillståndsärende prövas. I 22 kap. 1 § regleras att en ansökan ska vara skriftlig och vad den ska innehålla. I 19 kap. 5 § 9 anges vad ett tillstånd ska innehålla. Tillståndet ska bl.a. innehålla de villkor om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som behövs ur miljösynpunkt.

Enligt Naturvårdsverkets vägledning om villkor för och krav på utsläpp för avloppsreningsverk är ett avloppsreningsverk primärt konstruerat för att rena avloppsvatten så långt som möjligt. Det som tillstånds- och tillsynsmyndigheterna oftast fokuserar på vid prövningen och tillsynen är utsläppen av ämnen som leder till mest negativ påverkan på recipienten, eftersom det är där den största miljöpåverkan för ett avloppsreningsverk i regel finns. Ett villkor ska spegla den rättsligt gjorda avvägningen mellan teknik, ekonomi och miljö och eventuella andra intressen i det enskilda fallet. Grundläggande är att beakta hur känslig recipienten är, men också att väga in hur krav på rening påverkar miljön genom exempelvis ökad energiåtgång och användning av kemikalier.

Det förra miljö- och jordbruksutskottet har behandlat frågan om moderna reningsverk tidigare, bl.a. i betänkande 2021/22:MJU23. Utskottet anförde då bl.a. att det inte är tillsynsmyndighetens ansvar att bistå eller vara en drivande

part i att ta fram ny teknik på avloppsområdet, utan myndighetens uppgift är att se till att lagstiftningen följs.

Den 20 oktober 2021 antog Helcom en uppdaterad aktionsplan för Östersjön som bl.a. omfattar biologisk mångfald, övergödning, farliga ämnen och havsbaserade aktiviteter som sjöfart och fiske. Planen innehåller ca 200 åtgärder och inkluderar nu även klimatförändringar, marin nedskräpning, läkemedel, undervattensbuller och havsbottenstörningar. Alla åtgärder i den uppdaterade planen ska genomföras senast 2030. I den uppdaterade aktionsplanen anges att Helcom ska fungera som en samordnare av parternas gemensamma ansträngningar för att identifiera prioriterade föroreningar och utveckla effektiva nationella eller regionala åtgärder baserade på informationen. Ett verktyg för att identifiera nya föroreningar som nämns i planen är de återkommande gemensamma screeningar av föroreningar i havsmiljön samt av deras potentiella källor som Helcom avser att anordna. De uppgifter som man får fram genom screeningen, i kombination med information om ämnen som används i industriprocesser och konsumtionsprodukter, skapar en grund för att gå från en indikatorbaserad utvärdering till en mer flexibel statusutvärdering. Helcom avser att ta fram en handlingsplan för farliga ämnen som en del av den regionala strategiska ansatsen. Helcom kommer fr.o.m. 2025 att etablera en mekanism för att hantera listan över prioriterade farliga ämnen. Den kan inkludera de screening och bedömningsresultat som framkommit och som pekar på regionala utmaningar för Östersjöns miljö.

Moderna reningsverk

Riksdagen riktade 2022 ett tillkännagivande till regeringen om påverkan av EU:s regelverk på utbyggnaden av svenska reningsverk (bet. 2021/22: MJU23, rskr. 2021/22:281). Utskottet anförde följande:

Det övergripande målet med EU:s ramdirektiv för vatten är att uppnå en god miljöstatus för alla vatten. Grunden är att vattenkvaliteten inte får försämrats. Det övergripande målet med avloppsdirektivet är att skydda miljön från skadlig inverkan till följd av utsläpp av avloppsvatten. Utskottet konstaterar att dessa direktiv har en avgörande betydelse för arbetet med att förbättra vattenkvaliteten i EU:s floder, sjöar och hav.

Samtidigt noterar utskottet att den s.k. Weserdomen har fått en stor inverkan på tillämpningen av det s.k. icke-försämringskravet. Miljömålsberedningen har mot denna bakgrund föreslagit att regeringen ska genomföra en noggrann analys av potentiella och långsiktiga negativa effekter på miljötillståndet i vatten och hav till följd av icke-försämringskravet. Utskottet anser i likhet med Miljömålsberedningen att det är problematiskt om icke-försämringskravet lägger hinder för utvecklingen av ny miljövänlig teknik som på sikt kan ersätta dagens teknik och minska utsläppen.

Enligt utskottets mening är det angeläget att dels bygga ut landets reningsverkskapacitet i takt med att befolkningen i Sveriges kommuner växer, dels investera i ny avancerad miljövänlig teknik. Utskottet konstaterar att tolkningen av EU:s ramdirektiv för vatten genom Weserdomen innebär utmaningar i dessa hänseenden. Tvärt emot det som

borde vara syftet innebär domen att verksamheter som redan har höga miljöambitioner och använder bästa miljöteknik drabbas negativt om de behövs bygga ut sin verksamhet, såvida inte ännu mer reningsteknik kan kompensera för ökad verksamhet. Men detta låter sig inte alltid göras. Det kan t.ex. gälla avloppsreningsverk som redan renar vattnet från fosfor till 98–99 procent. Trots denna höga reningsgrad kan de, med hänvisning till domen, inte bygga ut sin anläggning ens för att möta en växande befolkning.

Utskottet noterar att EU-kommissionen anser att direktivet är ändamålsenligt. Utskottet anser att den uppkomna tillämpningsdiskussionen är olycklig och att regeringen därför i alla relevanta sammanhang måste framföra behovet av en översyn av EU:s ramdirektiv för vatten för att kunna tillgodose dessa viktiga utgångspunkter.

Avloppsdirektivet ställer bl.a. krav på att avloppsvatten från tätbebyggelse ska hanteras i reningsverk som uppfyller direktivets krav och på att det reade vatten som släpps ut från reningsverken ska klara ramdirektivets krav. Kommissionen har deklarerat att man har för avsikt att lägga fram ett förslag till revidering av EU:s avloppsdirektiv under 2022. Utskottet anser att det är viktigt att regeringen tar en aktiv roll i dessa förhandlingar för att säkerställa en utformning av avloppsdirektivet som inte försvårar utbyggnaden av reningsverk.

Sammanfattningsvis anser utskottet att det är angeläget att regeringen på EU-nivå verkar för att kraven i ramdirektivet för vatten och avloppsdirektivet är tydliga och samstämmiga och att de utformas på ett sådant sätt att de lämnar utrymme för kapacitetsutbyggnad och investeringar i miljövänlig teknik i befintliga avloppsreningsverk. Detta bör riksdagen tillkänna för regeringen.

Den 26 oktober 2022 presenterade kommissionen ett förslag till revidering av avloppsdirektivet (se ovan). Kommissionen föreslår att direktivets tillämpningsområde utökas för att ta höjd för teknikutveckling och erfarenheter av hittillsvarande genomförande. I faktapromemoria 2022/23:FPM21 Ett reviderat avloppsdirektiv välkomnar regeringen att kommissionens förslag till omarbetat avloppsdirektiv är i linje med de övergripande målsättningarna i den europeiska gröna given, vilken innebär att omvandla EU till en rättvis och välmående ekonomi som är modern, resurseffektiv och konkurrenskraftig och där ekonomisk tillväxt är frikopplad från resursanvändning. Vidare redovisar regeringen att det är viktigt att gränsdragningen är tydlig gentemot andra direktiv och regeringen avser bl.a. att verka för att kraven i avloppsdirektivet är samstämmiga med kraven i ramdirektivet för vatten⁷. Direktivet bör utformas på ett sådant sätt att befolkningstillväxt inte hindras. Klimat- och näringslivsdepartementet har skickat kommissionens förslag på remiss till den 23 februari 2023.

⁷ Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område.

Utskottets ställningstagande

Lustgasutsläpp från reningsverk

Frågan om lustgasutsläpp från reningsverk har behandlats i utskottet tidigare. Det är positivt med åtgärder som bidrar till att ställa om Sverige till en cirkulär ekonomi där bl.a. reningsverks klimatpåverkan ingår. Utskottet noterar att det i förslaget till ett reviderat avloppsdirektiv finns förslag om mätning av metan och lustgas. Delegationen för cirkulär ekonomi har också föreslagit att regeringen ska utreda om det behöver införas krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp från reningsverk. I avvaktan på utfallet av förhandlingarna om ett nytt avloppsdirektiv och beredningen av förslaget om att mäta lustgasutsläpp anser utskottet att motionerna 2022/23:906 (C) yrkande 27 och 2022/23:981 (SD) yrkande 19 kan lämnas utan åtgärd.

Nationellt certifieringssystem för återvunnet kväve

Utskottet noterar att Delegationen för cirkulär ekonomi har föreslagit att regeringen ska utreda ett certifieringssystem för klimatsmart återvunnet kväve. Naturvårdsverket konstaterar att det finns skäl att återföra näringsämnen från avloppsvatten men att det krävs att man tar ett större grepp om frågan om avloppsvatten som resurs. Enligt utskottet är det viktigt att i en cirkulär ekonomi ta till vara de resurser som kan finnas i avloppsvatten. Det pågår beredning av flera förslag i Regeringskansliet, och utskottet anser att motion 2022/23:906 (C) yrkande 28 kan lämnas utan åtgärd i avvaktan på resultatet av detta arbete.

Reningstekniker för och screening av avloppsvatten

Utskottet noterar att arbetet för att minska mängden läkemedel i miljön fortsätter hos berörda myndigheter. Bland annat har ett kunskapscentrum för läkemedel i miljön etablerats och Naturvårdsverket har beviljat medel till avancerad rening av läkemedelsrester i avloppsvatten. I likhet med regeringen anser utskottet dock att det behövs ytterligare åtgärder för att rena avloppsvattnet från läkemedelsrester och övergödande ämnen. Utskottet välkomnar därför de satsningar regeringen gör på detta område.

Utskottet noterar även att det i förslaget till ett reviderat avloppsdirektiv ställs nya krav på rening av bl.a. läkemedelsrester för reningsverk över en viss storlek och att förslaget innebär ökad nytta när det gäller minskad övergödning. Det är enligt utskottet positivt med skärpta gemensamma krav för att minimera spridningen av läkemedelsrester och andra övergödande ämnen då vatten är en gemensam resurs.

När det gäller ny och innovativ reningsteknik på mindre vattenreningsverk anser utskottet att det inte är tillsynsmyndighetens ansvar att bistå eller vara en drivande part i att ta fram ny teknik på avloppsområdet. Det ansvaret har andra aktörer i samhället.

När det gäller screeningar av avloppsvatten vill utskottet inledningsvis välkomna Helcoms uppdaterade aktionsplan för Östersjön. Aktionsplanen är ett viktigt verktyg för att förbättra miljötillståndet i Östersjön, och det är därför positivt att regeringen anser att den uppdaterade aktionsplanen ska vara en bas i Sveriges åtgärdsarbete i Östersjön. Utskottet noterar vidare att Helcom avser att ta fram en handlingsplan för farliga ämnen och att anordna återkommande gemensamma screeningar av föroreningar i havsmiljön samt av deras potentiella källor. Utskottet välkomnar detta arbete.

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att motionerna 2022/23:906 (C) yrkandena 13, 17 och 18, 2022/23:981 (SD) yrkande 22 och 2022/23:2073 (S) yrkandena 32 och 33 i denna del kan lämnas utan åtgärd.

Moderna reningsverk

Inledningsvis vill utskottet påminna om det tillkännagivande som riksdagen riktade till regeringen 2022 om att på EU-nivå verka för att kraven i ramdirektivet för vatten och avloppsdirektivet är tydliga och samstämmiga och att de utformas på ett sådant sätt att de lämnar utrymme för kapacitetsutbyggnad och investeringar i miljövänlig teknik i befintliga avloppsreningsverk. Utskottet noterar att ett förslag till reviderat avloppsdirektiv har presenterats och att regeringen avser att verka för att kraven i direktivet är samstämmiga med kraven i ramdirektivet för vatten. Regeringen avser även att verka för att avloppsdirektivet utformas på ett sådant sätt att befolkningstillväxt inte hindras. Utskottet välkomnar detta. Vidare har utskottet förtroende för att regeringen kommer att arbeta skyndsamt med riksdagens tillkännagivande och i sedvanlig form återkomma med en rapport om beredningen. I avvaktan på detta lämnar utskottet motionerna 2022/23:906 (C) yrkande 31 och 2022/23:981 (SD) yrkande 20 utan åtgärd.

Miljöpåverkan av enskilda avlopp

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om enskilda avlopp.
Jämför reservation 26 (C).

Motionerna

Enligt kommittémotion 2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 29 ska hänsyn tas till den s.k. markretentionens betydelse när tillsynsmyndigheterna bedömer miljöpåverkan från enskilda avlopp. Motionärerna menar att det faktum att markretentionens roll i att rena utsläpp inte beaktas snedvrider proportionerna i miljöbedömningen av enskilda avloppsanläggningar. Detta framförs även i kommittémotion 2022/23:909 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 46.

I motion 2022/23:1897 av Helena Lindahl och Catarina Deremar (båda C) yrkande 2 framhålls att avsteg från gällande regler ska kunna göras om en avloppsanläggning ligger i områden med lägre miljöpåverkan. Enligt motionärerna måste det finnas utrymme för att väga miljönyttan mot kostnaden. Även i motion 2022/23:2273 av Alexander Christiansson (SD) yrkande 1 anför motionären att det behöver utredas vad de enskilda avloppen har för miljöpåverkan i relation till utbyte ut av de befintliga enskilda avloppen.

Sten Bergheden (M) anför i motion 2022/23:1949 yrkande 1 att det måste övervägas att genomföra en utvärdering av hur stor den totala miljönyttan är av att installera nya enskilda avlopp i vissa områden på landsbygden och i ren glesbygd. Enligt yrkande 2 bör kommunerna få större möjligheter att ge fler dispenser för utbyggnad av enskilda avlopp på landsbygden och i glesbygd.

Alexander Christiansson (SD) anför i motion 2022/23:2273 yrkande 2 att fastighetsägare borde få möjlighet att avstå från att byta ut befintliga enskilda avlopp.

Tidigare behandling och kompletterande information

Den som vill driva en avloppsanordning som är dimensionerad för maximalt 200 personekvivalenter måste enligt förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ansöka om tillstånd för sin verksamhet hos den kommunala miljönämnden, som också i detta fall är tillsynsmyndighet för verksamheten.

I Sverige finns ingen särskild lag som reglerar enskilda avlopp. Regelverket för små avloppsanläggningar finns främst i 2 och 9 kap. miljöbalken och i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd (HVMFS 2016:17) om små avloppsanläggningar för hushållsspillvatten fungerar som utgångspunkt för vilka krav som ska ställas. HaV har även tagit fram en handbok som heter Vägledning för effektiv tillsyn av små avlopp (rapport 2015:1).

Enligt 2 kap. 7 § miljöbalken måste en rimlighetsavvägning göras i varje enskilt tillsynsärende. De krav som ställs på små avlopp får inte vara hur hårda som helst utan måste vara rimliga i förhållande till nyttan för hälsan och miljön. Kraven får inte leda till orimliga kostnader. Enligt HaV:s allmänna råd bör bl.a. följande beaktas vid bedömningen av om det är orimligt att vidta försiktighetsmått enligt 2 kap. 3 § miljöbalken för en anordning:

1. om avloppsanordningen redan är inrättad i enlighet med tillståndet och om den fungerar som det ursprungligen var avsett; exempelvis kan krav på långtgående fosforreduktion bli orimligt kostnadskrävande i förhållande till den miljönytta som en uppgradering av en i övrigt väl fungerande anordning skulle medföra
2. utsläppets mängd och sammansättning i förhållande till omgivningens känslighet

3. om det är fråga om lokalisering i ett mycket glest bebyggt område, t.ex. norra Norrlands inland eller annan del av landet med liknande förhållanden.

I mars 2022 överlämnade regeringen proposition 2021/22:208 Vägar till hållbara vattentjänster till riksdagen. I propositionen anförde regeringen bl.a. att åtgärdstakten när det gäller bristfälliga små avloppsanläggningar behöver öka och att det behövs en ökad kontroll av små enskilda avloppsanläggningar. Regeringen föreslog därför att det skulle införas ett nytt bemyndigande i miljöbalken. Med stöd av detta skulle enskilda fastighetsägare kunna bli skyldiga att kontrollera den egna anläggningen och lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten om anläggningens utformning och funktion och om den kontroll som utförts. Enligt regeringen kunde nya föreskrifter om kontroll bidra till ökad medvetenhet hos den som ansvarar för en avloppsanläggning, både om anläggningens funktion och om gällande krav. Den ökade medvetenheten kunde i sin tur bidra till att åtgärdstakten ökar.

Riksdagen avtog regeringens proposition i denna del med motiveringen att kommunerna redan i dag har till uppgift att utöva tillsyn över små avlopp (bet. 2021/22:CU29, rskr. 2021/22:446). Med hänsyn till det tillsynsarbete som bedrivs inom kommunerna ifrågasatte riksdagen om ett nytt bemyndigande av det slag som regeringen föreslog var rätt väg att gå för att uppnå en ökad åtgärdstakt. Man såg en risk för att nya föreskrifter med stöd av bemyndigandet kunde leda till omotiverade kostnader för enskilda fastighetsägare som inte vägs upp av en motsvarande positiv miljönytta.

När det gäller markretentionen är det den naturliga reningsprocess där näringsämnen (liksom mikroorganismer och toxiska ämnen) på olika sätt hålls kvar i jord eller växtlighet på vägen till ett vattendrag. Det statliga forskningsrådet Formas arbetar för närvarande med en forsknings-sammanställning som avser att tillhandahålla en detaljerad databas över studier som belyser frågan om markretention av fosfor från enskilda avlopp.

Beslutet om en systematisk översikt fattades i oktober 2018 av Rådet för evidensbaserad miljöanalys, baserat på en förstudie. I förstudien framhölls att det råder oenighet om hur betydelsefull markretentionen av fosfor från enskilda avlopp är samt att en fördjupad, vetenskapligt grundad kunskaps-sammanställning i frågan är efterfrågad av såväl myndigheter som branschaktörer och privatpersoner.

När Formas systematiska kartläggning är klar kommer den att granskas av oberoende experter. Vidare kommer en rapport att publiceras på Formas webbplats. Rapporten beräknas bli färdig våren 2023.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis konstaterar utskottet att riksdagen delvis avtog regeringens proposition om vägar till hållbara vattentjänster, mer specifikt förslaget om ett nytt bemyndigande om kontroll av enskilda avloppsanläggningar. Riksdagen ansåg bl.a. att det fanns en risk för att nya föreskrifter med stöd av

bemyndigandet kunde leda till omotiverade kostnader för enskilda fastighetsägare utan motsvarande positiv miljönytta.

Enligt utskottets mening finns det dock en rad aspekter av enskilda avlopp som behöver ses över, speciellt med tanke på att dessa har en miljöpåverkande funktion som bl.a. kan bidra till övergödning. Det är viktigt att befintliga bristfälliga anläggningar åtgärdas och att åtgärdstakten ökar.

Utskottet noterar att det befintliga regelverket innehåller krav på att kommunerna gör en rimlighetsavvägning i varje enskilt tillsynsärende när det gäller enskilda avlopp. Förhållanden som ska tas i beaktande är bl.a. hur känsliga omgivningarna är, mängden utsläpp och om det finns andra enskilda avlopp i närheten. Även lokaliseringen av det enskilda avloppet, t.ex. om det ligger i ett mycket glest bebyggt område, ska beaktas. Kraven får inte vara hur hårda som helst utan måste vara rimliga i förhållande till nyttan för hälsan och miljön, och får inte heller leda till orimliga kostnader för den enskilde.

I sammanhanget vill utskottet även framhålla att det råder en osäkerhet om storleken av självrening i mark och vilka faktorer som styr markretentionen av fosfor. Det är därför positivt att Formas gör en systematisk kartläggning av forskningen på området. Utskottet konstaterar vidare att HaV har möjlighet att, vid behov, uppdatera sina vägledningar om det framkommer ny information på området.

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att motionerna 2022/23:906 (C) yrkande 29, 2022/23:909 (C) yrkande 46, 2022/23:1897 (C) yrkande 2, 2022/23:1949 (M) yrkandena 1 och 2 och 2022/23:2273 (SD) yrkandena 1 och 2 kan avslås.

Ramdirektivet för vatten och andra havsrelaterade direktiv

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om genomförande av ramdirektivet för vatten och ett samordnat genomförande av vatten- och havsrelaterade direktiv.

Jämför reservation 27 (SD) och 28 (V, MP).

Motionerna

Genomförande av ramdirektivet för vatten

Enligt kommittémotion 2022/23:990 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 10 måste vattendirektivet och dess förslag till åtgärder präglas av kostnads-effektiva åtgärder och en balans mellan god vattenmiljö och ett hållbart, konkurrenskraftigt jord- och skogsbruk samt bevarande av kulturarv. Sverige har i mycket mindre utsträckning än andra medlemsländer använt de möjligheter till undantag som finns i ramdirektivet för vatten. De områden som

särskilt skiljer ut sig är undantag för jordbruket och för viktiga kulturvärden. Att vidta åtgärder för att förbättra vattenkvaliteten är i grunden positivt enligt motionärerna, men man måste kunna väga olika samhällsvärden mot varandra. Ett likadant förslag återfinns i kommittémotion 2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 23.

Martin Kinnunen m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2022/23:990 yrkande 11 att systemet för avgörande av åtgärder under vattendirektivet måste revideras för att förbättra möjligheterna till politiska avvägningar mellan olika värden och göra det lättare för lokala aktörer att påverka lokala beslut. Ett likadant förslag återfinns i kommittémotion 2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 24.

Enligt motion 2022/23:1826 av Sten Bergheden (M) yrkande 2 bör Sverige arbeta för att till fullo utnyttja de möjligheter som finns enligt EU-rätten att klassa vatten som kraftigt modifierat vatten.

Samordnat genomförande av vatten- och havsrelaterade direktiv

I kommittémotion 2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) framhålls att miljö kvalitetsnormerna för vatten måste bli mer effektiva. Miljömålsberedningen konstaterar i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83) att genomförandet av havsmiljödirektivet, ramdirektivet för vatten och art- och habitatdirektivet inte i tillräcklig grad samordnats i frågor om övervakning, åtgärdsprogram och bedömning av måluppfyllelse. Motionärerna delar dessa slutsatser och anser att HaV bör ges i uppdrag att särskilt ansvara för att säkerställa ett samordnat genomförande av vattenförvaltningen, havsmiljöförvaltningen och art- och habitatdirektivet för akvatiska arter och livsmiljöer (yrkande 4). Vidare ska ett gemensamt beslutsorgan besluta om miljö kvalitetsnormer i enlighet med både vattenförvaltningsförordningen och havsmiljöförordningen samt referensvärden i enlighet med art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet för akvatiska arter och livsmiljöer (yrkande 5).

Tidigare behandling och kompletterande information

Genomförande av ramdirektivet för vatten

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anført om regeringens genomförande av EU:s ramdirektiv för vatten (bet. 2021/22:MJU5, rskr. 2021/22:2). Av tillkännagivandet följer att regeringen bl.a. ska säkerställa att vattenmyndigheterna tar hänsyn till alla nyttor som ramdirektivet för vatten listar vid normsättningen samt utnyttjar alla tillgängliga undantag för att klassificera vatten som ”kraftigt modifierade” och tillämpa ”mindre stränga krav” i exempelvis produktiva jordbruksområden, miljöer med höga kulturvärden och i de vattenförekomster där god ekologisk status förutsätter att kraftverket avvecklas eller ger påverkan på reglerkraft.

Regeringen redovisar i budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20) att den 2019 beslutade om en ändring i 4 kap. 3, 9 och 10 §§

vattenförvaltningsförordningen (2004:660) där en skyldighet infördes för vattenmyndigheterna att vid beslut om miljökvalitetsnormer fullt ut använda alla de möjligheter som ramdirektivet för vatten ger till undantag och förklarande av vatten som konstgjorda eller kraftigt modifierade. Denna ändring har tillämpats vid normsättningen för miljökvalitetsnormer för vatten 2021–2027 som beslutades av vattendelegationerna i november–december 2021. Vidare beslutade regeringen den 9 juni 2022 om uppdrag att följa upp och analysera arbetet med att förse vattenkraften med moderna miljövillkor (dnr M2022/01242). I uppdraget ska bl.a. klassificeringen av vattenförekomster som kraftigt modifierade vatten och tillämpningen av mindre stränga krav följas upp. Regeringen anför i budgetpropositionen att den anser att tillkännagivandet är tillgodosett i den del som avser utnyttjande av undantag.

Av tillkännagivandet ovan följer även att regeringen ska pröva vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2021–2027 för att säkerställa en god balans mellan samhällsekonomisk kostnad och miljömässig nytta som ligger i linje med riksdagens beslut om propositionen Vattenmiljö och vattenkraft samt livsmedelsstrategins mål. Utskottet anförde att det behövs en ökad politisk tydlighet när det gäller den nationella balansen mellan samhällsekonomisk kostnad och miljömässig nytta, likt vattenkraften, vilket skulle underlätta genomförandet av vattenförvaltningen. På vilken skala balansen ska uppnås kan variera beroende på vilken nytta som försämras respektive förbättras i miljön, och det kan vara på antingen lokal, regional eller nationell nivå.

I regeringens skrivelse 2021/22:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2021 redovisas bl.a. att regeringen i fråga om undantag och miljöanpassningar den 17 juni 2021 gav HaV, genom ändring i regleringsbrevet för budgetåret 2021, i uppdrag att inom ramen för den nationella planen för omprövning av vattenkraften ta fram en vägledning om bedömning av ekologisk potential som komplement till myndighetens övriga vägledning till vattenmyndigheterna om att förklara vatten som kraftigt modifierade och att använda undantag. Syftet är att möjligheterna att förklara vatten som kraftigt modifierade och besluta om undantag enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660) ska användas fullt ut. Uppdraget redovisades den 15 december 2021. I fråga om platsspecifika bedömningar har vattenmyndigheternas förslag till miljökvalitetsnormer varit på samråd. Vattenmyndigheterna har gjort både samhällsekonomisk konsekvensanalys, vilken har varit på samråd, och konsekvensutredning vid regelgivning (enligt SFS 2007:1244) som godkänts av Regelrådet.

Den 6 december 2021 beslutade den dåvarande regeringen att pröva vattenmyndigheternas förslag till åtgärdsprogram. Den 9 juni 2022 avslutades regeringens granskning i och med att vattenmyndigheterna fick i uppdrag att fastställa åtgärdsprogrammen utan ändringar.

Den dåvarande klimat- och miljöministern anförde följande som svar på fråga 2021/22:1735 Regeringens fastställande av åtgärdsprogrammen för vatten:

Under det gångna året har regeringen noga analyserat och övervägt de underlag som kommit in under beredningen av ärendet, de skäl för prövning som anförts av Havs- och vattenmyndigheten och ett 40-tal kommuner samt vattenmyndigheternas förslag till åtgärdsprogram.

Gällande vattenmyndigheternas konsekvensanalys kunde regeringen i beredningen av ärendet konstatera att den ekonomiska analysen uppfyller kraven i 6 kap. 6 § vattenförvaltningsförordningen samt att en konsekvensutredning genomförts som uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Regeringen har under beredningen av ärendet inte funnit stöd för att förslagen till åtgärdsprogram för vatten 2021–2027 allvarligt avviker från vattenförvaltningsförordningen eller direktiv 2000/60/EG. Därför bedömer regeringen att den prövning som regeringen genomfört inte föranleder någon ändring av de omarbetade åtgärdsprogrammen och att vattenmyndigheterna ska fastställa de åtgärdsprogram som ska gälla för perioden 2022–2027.

Samordnat genomförande av vatten- och havsrelaterade direktiv

Miljömålsberedningen föreslår i betänkande Havet och människan (SOU 2020:83) att HaV i sin instruktion får ett särskilt ansvar för att säkerställa ett samordnat genomförande av vattenförvaltningen, havsmiljöförvaltningen och art- och habitatdirektivet för akvatiska arter och livsmiljöer. Beredningen bedömer att en harmonisering och bättre samordning av miljökvalitetsnormerna mellan direktiven bör kunna bidra till att ta fram normer för belastning och påverkan genom att sådana kan beslutas med stöd i havsmiljöförordningen, även för sådan belastning och påverkan som medför att normerna för tillstånd enligt vattenförvaltningen inte nås.

Havsmiljöförvaltningen styrs bl.a. av havsmiljödirektivet⁸, vars syfte är att uppnå eller upprätthålla en god miljöstatus i Europas hav. Varje medlemsstat ska definiera god miljöstatus. Marina arter och naturtyper i art- och habitatdirektivet ska ha gynnsam bevarandestatus för att god miljöstatus ska uppnås i havsmiljödirektivet. Havsmiljödirektivet införlivades 2010 i svensk lagstiftning via havsmiljöförordningen (2010:1341). I förordningen finns bestämmelser om miljökvalitetsnormer (17–20 §§).

EU:s ramdirektiv för vatten⁹ ligger till grund för vattenförvaltningen och syftar till att förbättra våra vatten och skapa en hållbar förvaltning av dem. I ramdirektivet fastställs regler för att stoppa försämringen och nå ”god status” för Europas floder, sjöar och grundvatten. Sverige har genomfört ramdirektivet främst genom bestämmelserna i 5 kap. miljöbalken och vattenförvaltningsförordningen (2004:660). Av 4 kap. vattenförvaltningsförordningen framgår att vattenmyndigheterna ska fastställa miljökvalitetsnormer.

⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi).

⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område.

Syftet med EU:s art- och habitatdirektiv¹⁰ är att bidra till att säkerställa den biologiska mångfalden i unionen genom att bevara livsmiljöer samt vilda djur och växter. Direktivet är införlivat i svensk lag och de arter och naturtyper som ingår omfattas av svenska bestämmelser i bl.a. artskyddsförordningen (2007:845) och miljöbalken. Sverige har ett nationellt ansvar för att alla här förekommande arter och naturtyper uppnår gynnsam bevarandestatus. Referensvärden fastställs som uttrycker den nivå eller storlek på utbredningsområde och area för naturtyper, respektive population för arter, som behövs för att naturtypen eller arten ska kunna uppnå gynnsam bevarandestatus.

I Miljömålsberedningens betänkande redovisas att genomförandet av havsmiljödirektivet, ramdirektivet för vatten och art- och habitatdirektivet inte i tillräcklig grad har samordnats i frågor om övervakning, åtgärdsprogram och bedömning av måluppfyllelse. Detta medför att inte heller kriterierna för god miljöstatus eller kvalitetsfaktorerna för god ekologisk status är i linje med Naturvårdsverkets fastställda referensvärden för marina arter och livsmiljöer i art- och habitatdirektivet. Detta medför i sin tur ineffektivitet i miljöövervakning, uppföljning och rapportering.

Miljömålsberedningen har i analysen av olika mål för tillståndet i havet konstaterat att beslutsprocessen för att fastställa referensvärden enligt art- och habitatdirektivet är svåröverskådlig och att det även är svårt att få fram och tolka beslutade referensvärden för akvatiska arter och livsmiljöer. Beredningen anser därför att ett viktigt steg i en samordning mellan de tre direktiven är att se över hur beslutsprocessen för referensvärdena för akvatiska arter kan göras mer transparent och samordnas bättre med övrigt direktivarbete.

Miljömålsberedningen föreslår i betänkandet att ett gemensamt beslutsorgan ska besluta om miljökvalitetsnormer i enlighet med både vattenförvaltningsförordningen och havsmiljöförordningen samt referensvärden i enlighet med art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet för akvatiska arter och livsmiljöer. Miljökvalitetsnormer beslutas i dag av vattendelegationerna i respektive vattendistrikt för kustvattenförekomster i enlighet med vattenförvaltningsförordningen. HaV beslutar om miljökvalitetsnormer för utsjöområden enligt havsmiljöförordningen. HaV beslutar även om miljökvalitetsnormer för kustvatten för de kriterier inom havsmiljödirektivet som inte omfattas av ramdirektivet för vatten.

Beredningen anser att ett samordnat beslutsfattande för de miljökvalitetsnormer som berör kuster och hav är avgörande för att nå både god miljöstatus enligt havsmiljöförordningen, god ekologisk och kemisk status enligt vattenförvaltningsförordningen och gynnsam bevarandestatus enligt art- och habitatdirektivet. En gemensam beslutsordning för miljökvalitetsnormer för havs- och vattenförvaltning behöver därför inrättas och vara beslutsinstans för

¹⁰ Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

miljökvalitetsnormer för allt ytvatten. Miljömålsberedningen anser även att en uppgift ska vara att fastställa referensvärden för gynnsam bevarandestatus enligt art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet för akvatiska arter och livsmiljöer. Beredningen anser att det bör både minska den administrativa bördan och säkra en bättre samordning i genomförandet av direktiven om en och samma beslutsordning ansvarar för beslut om normer och referensvärden för akvatiska miljöer.

Betänkandet har varit på remiss och bereds nu i Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Genomförande av ramdirektivet för vatten

Utskottet vill påminna om det tillkännagivande som riksdagen riktade till regeringen 2021 om genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten. Utskottet noterar att åtgärder har vidtagits för att tillgodose tillkännagivandet, bl.a. i delen som handlar om att utnyttja de undantag som är möjliga när det gäller klassificering av vattenförekomster som kraftigt modifierat vatten och tillämpning av mindre stränga krav.

Vidare noterar utskottet att vattenmyndigheternas åtgärdsprogram har prövats av den dåvarande regeringen för att säkerställa att programmen inte allvarligt avviker från vattenförvaltningsförordningen eller ramdirektivet för vatten. Åtgärdsprogrammen har sedan dess fastställts utan ändringar. Enligt utskottets mening är det viktigt med åtgärdsprogram som säkerställer en god balans mellan samhällsekonomisk kostnad och miljömässigt nytta. Det är positivt att vattenmyndigheternas förslag till åtgärdsprogram och miljö-kvalitetsnormer har varit på samråd och att det har gjorts samhällsekonomiska konsekvensanalyser och konsekvensutredning vid regelgivning.

Därmed anser utskottet att motionerna 2022/23:981 (SD) yrkandena 23 och 24, 2022/23:990 (SD) yrkandena 10 och 11 och 2022/23:1826 (M) yrkande 2 kan lämnas utan åtgärd.

Samordnat genomförande av vatten- och havsrelaterade direktiv

Utskottet konstaterar att havsmiljödirektivet, ramdirektiv för vatten och art- och habitatdirektivet har många beröringspunkter och att det är viktigt med ett samordnat och effektivt genomförande av dessa rättsakter. I slutändan handlar det om att sammantaget uppnå en god status för våra hav och vatten inklusive de arter och livsmiljöer som finns där. Utskottet noterar att Miljömålsberedningen har lämnat förslag som rör både ett samordnat genomförande och ett gemensamt beslutsorgan på området. I avvaktan på utfallet av beredningsprocessen för detta förslag anser utskottet att motion 2022/23:1247 (V) yrkandena 4 och 5 kan lämnas utan åtgärd.

En havsmiljölag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en havsmiljölag.
Jämför reservation 29 (V, MP).

Motionerna

Enligt kommittémotion 2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 1 bör en havsmiljölag i enlighet med Miljömålsberedningens förslag införas för att skapa förutsättningar för breda och uthålliga havsmiljöinsatser och havspolitiska insatser både nationellt och globalt som är ekonomiskt, socialt och ekologiskt långsiktigt hållbara. Motionärerna stöder Miljömålsberedningens förslag som ger förutsättningar för en bred politisk uppslutning för en kraftfullare havsmiljöpolitik med väl utformade styrmedel.

Även i partimotion 2022/23:2110 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 30 i denna del anförs att en havsmiljölag bör införas.

Kompletterande information

Miljömålsberedningen föreslår i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83) att en havsmiljölag införas som utgångspunkt för riksdagens och regeringens havsmiljöarbete. Beredningen bedömer att Sverige behöver en bred politisk uppslutning för en ambitiös och kraftfull havsmiljöpolitik. En ekonomiskt, socialt och ekologiskt långsiktigt hållbar nationell havsmiljöpolitik kännetecknas av att den har ambitiösa mål och väl utformade styrmedel samt ett strukturerat och transparent arbetssätt. För att havsmiljöpolitiken ska kunna nå sina mål är det avgörande att regeringen och riksdagen får möjlighet att se till helheten av de problem som råder inom havsmiljöarbetet. Avsikten är att skapa bättre förutsättningar för breda och uthålliga havsmiljöinsatser och havspolitiska insatser både nationellt och internationellt.

Av havsmiljölagen ska det framgå att Sveriges havsmiljöarbete ska syfta till att uppnå miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård, vilket riksdagen beslutat om. Vidare ska ekosystemansatsen vara en utgångspunkt för regeringens havsmiljöarbete, och detta arbete ska vila på vetenskaplig grund. Lagen anger att regeringen med jämna mellanrum ska lämna en havsmiljöpolitisk proposition till riksdagen.

Betänkandet har varit på remiss och bereds nu i Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att Miljömålsberedningen föreslagit att det ska införas en havsmiljölag. I avvaktan på utfallet av den pågående beredningen i Regeringskansliet lämnar utskottet motionerna 2022/23:1247 (V) yrkande 1 och 2022/23:2110 (MP) yrkande 30 i denna del utan åtgärd.

Övriga vattenvårdsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om dricksvattentäkter, bottenkartering och båtbottentvätt.

Jämför reservation 30 (S, MP) och 31 (C, MP).

Motionerna

Skydd av dricksvattentäkter

Enligt kommittémotion 2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 33 i denna del måste våra dricksvattentäkter få ett starkare lagligt skydd.

Kompetens om bottenkartering

Enligt kommittémotion 2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 24 bör god teknisk kunskap och kompetens om bottenkartering finnas på berörda myndigheter. Det är av stor vikt att bottenkartering blir en än större del av arbetet med en fungerande vattenvård i Sverige och att den funktionen finns hos tillsynsmyndigheterna. Aktuell teknisk kunskap och kompetens är en förutsättning för att kunna bedriva detta arbete, och motionärerna vill se att åtgärder vidtas för att säkerställa detta.

Båtbottentvätt

Motion 2022/23:1268 av Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD) yrkande 1 handlar om att ta fram förslag för att uppmuntra botten tvätt av fritidsbåtar. Motionärerna anser att riksdagen bör uppmana regeringen att ta fram förslag för att förhindra användandet av bottenfärg till förmån för botten tvätt.

Kompletterande information

Skydd av dricksvattentäkter

I 7 kap. miljöbalken finns bestämmelser om vattenskyddsområden. Vattenskyddsområde är en typ av områdesskydd som regleras i 7 kap. 21 § miljöbalken. Av bestämmelsen framgår att länsstyrelsen eller kommunen får

förklara ett mark- eller vattenområde som vattenskyddsområde för att skydda grund- eller ytvattentillgång som utnyttjas eller kan antas utnyttjas som vattentäkt. Utöver detta finns också möjligheter för kommunerna att utfärda föreskrifter i frågor som rör skydd av vattentäkter.

I ramdirektivet för vatten¹¹ finns regler om skyddade områden och om s.k. säkerhetszoner. Begreppet skyddade områden enligt EU:s ramdirektiv för vatten är inte samma sak som områden som omfattas av områdesskydd enligt 7 kap. miljöbalken.

Artikel 6 i EU:s ramdirektiv för vatten handlar om register över skyddade områden. Bestämmelsen säger att medlemsstaterna ska se till att det upprättas ett register över alla områden inom avrinningsområdet som har förklarats kräva särskilt skydd. Registren ska bl.a. omfatta områden som fastställts för uttag av vatten som är avsett att användas som dricksvatten. Enligt artikel 7 i ramdirektivet är dessa alla vattenförekomster som används för uttag av vatten som är

- avsett att användas som dricksvatten och som ger mer än 10 kubikmeter per dag i genomsnitt eller betjänar mer än 50 personer
- de vattenförekomster som är avsedda för sådan framtida användning.

Medlemsstaterna ska enligt artikel 7.1 identifiera sådana områden för varje avrinningsdistrikt. När medlemsstaten har identifierat områdena och fört in dessa i registret över skyddade områden, blir de skyddade områden i ramdirektivets mening. Det innebär att de särskilda krav som gäller för skyddade områden för dricksvatten i ramdirektivet blir tillämpliga på vattenförekomsterna.

I artikel 7.3 i EU:s ramdirektiv för vatten finns också en möjlighet för medlemsstaterna att inrätta s.k. säkerhetszoner. Denna möjlighet har dock inte införts i svensk rätt. När ramdirektivet skulle införas gjordes bedömningen i SOU 2002:107 att de möjligheter miljöbalken ger att skydda dricksvattentäkter, sammantaget med möjligheterna att i åtgärdsprogram lämna en redovisning av behovet av inrättande av vattenskyddsområden och de föreskrifter som behövs för området, ger tillräckliga möjligheter för att uppfylla kravet i artikel 7.3.

Under 2020 beslutade EU om ett nytt dricksvattendirektiv¹² som ska bidra till att framtidssäkra dricksvattenkvaliteten och dricksvattenförsörjningen i EU. Mot bakgrund av detta beslutade regeringen i juli 2020 att tillsätta en utredning om Sveriges genomförande av direktivet (dir. 2020:76).

I oktober 2021 redovisade 2020 års dricksvattenutredning betänkandet En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet (SOU 2021:81). Utredningen föreslår bl.a. när det gäller skydd av dricksvattentäkter att nya bestämmelser

¹¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område.

¹² Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten.

ska införas i miljöbalken och vattenförvaltningsförordningen för att genomföra direktivets krav på riskbedömning och riskhantering av tillrinningsområdena för uttagpunkter för dricksvatten i svensk rätt. Det ska av dessa bestämmelser framgå att det är vattenmyndigheterna som ska utföra riskbedömningen och besluta om riskhanteringsåtgärder. HaV och SGU får inom sina respektive ansvarsområden meddela föreskrifter om riskbedömningen och riskhanteringen. Av skälen i dricksvattendirektivet framgår att syftet med riskbedömningen och riskhanteringen bör vara att minska den beredning som krävs för produktionen av dricksvatten, t.ex. genom en begränsning av de faktorer som förorenar eller riskerar att förorena de vattenförekomster som används för uttag av dricksvatten och ge dem ett bättre skydd. Det finns även krav i direktivet på att fastställa miljömål, analysera avrinningsområdena, upprätta register över skyddade områden, vidta särskilda åtgärder för vatten som används för uttag av dricksvatten och utföra övervakning.

Betänkandet har remissbehandlats och bereds nu i Regeringskansliet. Enligt Regeringskansliets propositionsförteckning för riksmötet 2022/23 ska propositionen Genomförande av EU:s omarbetade dricksvattendirektiv överlämnas till riksdagen den 21 mars 2023.

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 23) att det är angeläget att direktivet genomförs på ett ändamålsenligt sätt för att skapa förutsättningar för en väl fungerande och framtidssäkrad dricksvattenförsörjning.

Kompetens om bottenkartering

HaV arbetar med nationell marin kartering sedan 2016 och tar bl.a. fram heltäckande kartor över den marina miljön i områden som täcker både territorialvattnet och den ekonomiska zonen hela vägen in till strandlinjen. Arbetet utförs genom olika delprojekt under paraplyprojektet Nationell marin kartering som både tar fram nya kartor med hjälp av befintliga data och nyinsamlade data och parallellt bygger upp förutsättningar för en mer sammanhållen och långsiktig nationell marin kartering.

SGU har sedan 2020 ett uppdrag av HaV att ansvara för uppstart och utveckling av analysmiljön, men ambitionen är att data- och kunskapsuppbyggnaden ska ske i samarbete med andra myndigheter och organisationer där det finns experter inom de olika sakområdena. Ett viktigt mål med analysmiljön är att den samlade kunskapen blir tillgänglig för alla myndigheters arbete i syfte att svenskt havsmiljöarbete så långt det går ska baseras på samma verklighetsbeskrivning. Kartor och modeller över bottenmiljöer och artutbredning tas därför fram för att i största möjliga mån tillgodose behoven inom exempelvis nationell havsplanering, statusklassning och rapportering av miljöns tillstånd enligt olika EU-direktiv. Även regionalt arbete, exempelvis arbetet med att inrätta och förvalta marina skyddade

områden, handlingsplaner för marin grön infrastruktur m.m. är i stort behov av detta kunskapsunderlag.

Miljömålsberedningen redovisar i betänkandet *Havet och människan* (SOU 2020:83) att det inom statsförvaltningen saknas en helhetssyn på kartering av havet. Staten karterar havet på tre sätt i dag: SLU och SMHI samlar in information från vattenkolumnen, Sjöfartsverket karterar djupförhållanden och SGU karterar havsbottens uppbyggnad, egenskaper och art. SGU samlar även in och tillhandahåller miljöinformation om bottenhabitat, föroreningar och näringsämnen i sediment. SGU har byggt upp en kunskapsförsörjning som är viktig men som i dag till stor del utförs på beställning, med varierad kravställning och standard. Enligt Miljömålsberedningen är det svårt att samordna de olika kartläggningarna till en kartläggning av havsmiljön för att få en samlad bild av miljön och dess potential.

Miljömålsberedningen föreslår därför i betänkandet att en särskild utredare får i uppgift att ta fram ett organisationsförslag för en miljö för en sammanhållen marin kartering i Sverige. Förslaget ska omfatta vilken eller vilka myndigheter som ska få ansvar för att tillhandahålla och förvalta miljön samt vilka ytterligare myndigheter som ska samverka och bidra till miljön. Dessutom ska utredaren analysera vilka anslagsmedel som krävs för en sådan miljö och ytterligare konsekvenser. Betänkandet har remitterats och är nu under beredning i Regeringskansliet.

Båtbottentvätt

Båtbottenfärger som innehåller biocider ska vara godkända av Kemikalieinspektionen, och den aktiva substansen i färgen ska även godkännas på EU-nivå enligt förordning (EU) nr 528/2012 av den 22 maj 2012 om tillhandahållande på marknaden och användning av biocidprodukter. Vissa färger får enbart användas på västkusten, medan andra kan användas även utefter Östersjöskusten upp till Örskär. Längre norrut och i sötvatten får endast biocidfria färger användas. För närvarande är endast olika kopparinnehållande båtbottenfärger tillåtna, men äldre färger kan innehålla starkt miljöskadliga ämnen. Vid tvätt och skrapning av båtskrov är det därför särskilt viktigt att färgrester samlas upp och tas om hand.

Kemikalieinspektionen uppmanar båtägare att i första hand välja andra alternativ än bottenmålning för att skydda båtbotten mot påväxt. Alternativ till färger med biocider kan vara mekaniska metoder eller fysiskt verkande färger.

HaV tog i maj 2015 fram reviderade riktlinjer för båtbottentvätt för att stödja kommunerna i tillsynsmyndigheternas arbete vid småbåtshamnar. Enligt HaV bör alla hamnar där båtar återkommande tas upp och/eller tvättas erbjuda en lösning för båtbottentvättning. Om biocidmålade båtar ska tvättas är det särskilt viktigt att tvättanläggningen möjliggör att restavfall som tvättningen genererar renas och/eller omhändertas. Länsstyrelserna kan bevilja bidrag till åtgärder som rör miljögifter kopplade till fritidsbåtar, t.ex. åtgärder för att minska utsläppen av biocider från båtbottenfärger.

Utskottets ställningstagande

Skydd av dricksvattentäkter

Utskottet konstaterar att det finns bestämmelser i bl.a. miljöbalken om skydd av vattenförekomster. Även i dricksvattendirektivet finns bestämmelser för att skydda dricksvattenkvaliteten och dricksvattenförsörjningen i framtiden. Utskottet noterar att 2020 års dricksvattenutredning har föreslagit nya bestämmelser för att genomföra dricksvattendirektivet i svensk lagstiftning. En proposition är aviserad att överlämnas till riksdagen under våren 2023. Utskottet vill påminna om att vatten är en nödvändig resurs i livsmedelskedjans alla led. Det är viktigt med ett starkt skydd för dricksvattnet för att kunna ha en fungerande och trygg dricksvattenförsörjning i framtiden. I avvaktan på den aviserade propositionen lämnar utskottet motion 2022/23:2073 (S) yrkande 33 i denna del utan åtgärd.

Kompetens om bottenkartering

Utskottet konstaterar att det pågår insatser för bottenkartering. SGU ansvarar för att utforska och kartlägga bottenförhållanden inom svenskt territorialhav och den svenska ekonomiska zonen. HaV arbetar med nationell marin kartering och har gett SGU i uppdrag att utveckla en analysmiljö där samlad kunskap för alla myndigheters havsmiljöarbete ska finnas tillgänglig och där kartor och modeller över bottenmiljöer ska tas fram. Därutöver har Miljömålsberedningen lämnat förslag om en utredning för att ta fram ett organisationsförslag för en miljö för en sammanhållen marin kartering i Sverige. I avvaktan på resultatet av det arbete som pågår anser utskottet att motion 2022/23:906 (C) yrkande 24 kan lämnas utan åtgärd.

Båtbottentvätt

Utskottet konstaterar att befintlig lagstiftning om biocider i båtbottenfärger reglerar förutsättningarna för en avvägning mellan behovet av effektiva produkter och den varierande graden av känslighet som förekommer i olika havs- och vattenområden. Utefter stora delar av den svenska kusten är det inte tillåtet att använda färger som innehåller biocider, och i andra områden får endast vissa produkter användas. Utskottet välkomnar att HaV därutöver har tagit fram riktlinjer för båtbottentvätt för att stödja kommunernas tillsynsarbete vid småbåtshamnar. Utskottet noterar att relevanta hamnar ska erbjuda en lösning för båtbottentvätt och att tvättanläggningen möjliggör en lämplig hantering av det restavfall som tvättningen genererar. Länsstyrelserna kan även bevilja bidrag till åtgärder som rör miljögifter kopplade till fritidsbåtar. Utskottet anser att motion 2022/23:1268 (SD) yrkande 1 mot denna bakgrund kan lämnas utan åtgärd.

Reservationer

1. Sanering av miljögifter och vrak i sjöar och hav, punkt 1 (C, MP)

av Emma Nohrén (MP) och Daniel Bäckström (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 39.

Ställningstagande

I våra hav och kustnära områden finns det dessvärre en stor mängd gamla kemikalier och miljögifter i form av gamla tunnor, vrak och bottensediment i anslutning till gamla industrier och fabriker. Vi vill se fler punktinsatser för sanering av avgränsade områden där insatsen gör nytta direkt och där resultatet är styrande. I många fall är miljögifterna flera årtionden gamla, varför ansvarsfrågan och ägandeskapet måste tydliggöras juridiskt, vilket i förlängningen avgör hur insatserna ska finansieras. Vi ser gärna att lämplig myndighet på central nivå fortsätter att kartlägga var de värsta föroreningarna finns och upprätthåller en prioriteringslista över var insatser ska göras.

2. Sanering av förorenade sediment, punkt 2 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Elsa Widding (SD) och Beatrice Timgren (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:967 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 15 och
avslår motionerna
2022/23:309 av Jörgen Berglund (M),
2022/23:371 av Niels Paarup-Petersen (C) och
2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 41.

Ställningstagande

Det finns ca 20 000 ton kemiska stridsmedel som ligger på havsbotten utanför Måseskär. De dumpades där efter andra världskriget. Varje skandinav borde vara mycket orolig över den förestående naturkatastrofen, vare sig man bor i Norge, Danmark eller Sverige. Miljön i Västerhavet är en global fråga som sträcker sig över nationsgränser. EU måste ta ansvar för den tickande miljöbomben som när som helst kan brisera när dessa kärll med kemiska stridsmedel rostar sönder.

Det har visat sig att stora mängder kemiska stridsmedel redan läckt ut vid Måseskär. Att åtgärder som ”en utredning om fiskeförbud i området” pågår är inte tillräckligt. Dessa vrak och dumpningsplatser måste snarast saneras från dessa kemiska stridsmedel. Detta är en infekterad fråga som ingen vill ta ansvar för. Icke desto mindre är åtgärder nödvändiga om vi ska undvika en katastrof av sällan skådat slag. Regeringen bör snarast lyfta denna fråga både nationellt och på EU-nivå.

3. Sanering av förorenade sediment, punkt 2 (C)

av Daniel Bäckström (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2022/23:371 av Niels Paarup-Petersen (C) och
2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 41 och
avslår motionerna
2022/23:309 av Jörgen Berglund (M) och
2022/23:967 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 15.

Ställningstagande

Ett särskilt problem att undersöka och kartlägga är gammal krigsmateriel som historiskt har dumpats i olika vattendrag och som riskerar att läcka ut gifter som är skadliga för både naturen och människor. När det rör sig om dricksvattentäkter som försörjer ett flertal kommuner eller regioner är det särskilt viktigt att utreda utsträckningen av dumpad krigsmateriel. Ett bra kunskapsunderlag är också en förutsättning för eventuella saneringsåtgärder i framtiden. Jag vill därför att lämplig myndighet på central nivå ges ett särskilt uppdrag att undersöka spridningen av gammal krigsmateriel i hav, sjöar och andra vattendrag.

Östersjön är ett av Sveriges viktigaste farvatten, både ur ett ekonomiskt och ur ett ekologiskt perspektiv. Men medan Östersjön i ekonomiska termer är

välstånd är det inte samma sak när det gäller ekologin. Det finns tiotusentals spöknät och mycket miljöfarligt material på Östersjöns botten. Det mesta av det har legat där sedan andra världskriget eller efterkrigstiden. Tiden börjar rinna ut för skalskyddet för de ofta kemiska substanser som dumpats eller som finns i sänkta fartyg. Det finns alltid en risk i att röra gamla farliga produkter, men det finns också skäl för vår generation att göra upp med historien och lämna över en renare Östersjö till kommande generationer.

Jag anser att det i första hand är möjligt för riksdagen och regeringen att starta en sanering i svenskt vatten, men det kan och bör vidgas till att alla Östersjöstater bidrar till en sanering av vårt gemensamma hav.

4. Nationellt mål för återföring av kväve och fosfor, punkt 3 (V, MP)

av Emma Nohrén (MP) och Kajsa Fredholm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 3 och avslår motionerna

2022/23:843 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 4 och

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 26.

Ställningstagande

Forskningen är enig i att klimatförändringarna kommer att få stor effekt på havet och i synnerhet på Östersjön. Uppvärmningen av Östersjön går snabbare än i övriga havsområden. Risken är att Östersjön, med ett varmare vatten som innehåller mindre syre tillsammans med övergödningens bidrag till syrefria bottnar och syrefattigt havsvatten, slutar vara en kolsänka med en produktion av syre och övergår till att bli en källa till växthusgaserna.

Problemen med övergödning längs östkusten är omfattande. Även om övergödningens effekter varierar mer i kustområden är problemet detsamma och påverkar alla arter och livsmiljöer. Detta i sin tur påverkar många fiskarter, även kommersiellt viktiga, och gör att de får svårt att återhämta sig. Arbetet med att minska övergödningen är ett långsiktigt arbete, och forskare menar att det kommer att ta 50–100 år innan vi ser de verkliga effekterna av de insatser som görs nu.

I dag finns inget etappmål inom miljömålssystemet som berör övergödning. Det finns internationella mål, bl.a. i Helcoms (Helsingforskommissionen) aktionsplan för Östersjön. Det finns även målsättningar kopplade till Agenda

2030:s hållbarhetsmål 14 Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling. Men inget av de mål för övergödning som finns uppnås.

I sitt betänkande Havet och människan (SOU 2020:83) bedömer Miljömålsberedningen att åtgärder för att komma till rätta med effekterna av övergödning vid kuster och hav även fortsättningsvis kommer att vara ett av de huvudsakliga insatsområdena för att nå god ekologisk status och god miljöstatus, dvs. nå miljö kvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Åtgärder för att minska övergödningen bidrar till att Östersjön blir mer motståndskraftig mot klimatförändringar. I sitt betänkande föreslår därför Miljömålsberedningen ett etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen. Målet innebär att till 2030 genom förbättrad resurshushållning öka återföringen av använd fosfor och använt kväve till livsmedelsproduktionen. Vi anser att regeringen bör införa ett sådant etappmål i enlighet med Miljömålsberedningens förslag.

5. Nationellt mål för återföring av kväve och fosfor, punkt 3 (C)

av Daniel Bäckström (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2022/23:843 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 4 och
2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 26 och
avslår motion
2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

För att komma till rätta med en del av övergödningens problematik vill vi införa ett nationellt etappmål om återföring av fosfor och kväve. I dagsläget finns det en stor del av dessa näringsämnen i avloppen i våra tätorter som potentiellt skulle kunna återföras till jordbruket. Det är inte hållbart eller cirkulärt. Sett till mängderna det rör sig om, särskilt i storstadsregionerna, är avloppsflödena också en av våra viktigaste allierade på vägen mot ett minskat riskat gödselberoende.

För att kunna återföra fosfor och kväve till jordbruket på ett hållbart sätt måste det först renas på oönskade ämnen, inte minst vissa tungmetaller som är skadliga för både människor och naturen. Flera svenska företag har i dag kommit långt i teknikutvecklingen, vilket gör att dessa näringsämnen kan

återvinnas direkt från reningsverken på ett miljöeffektivt sätt utan spår av giftiga ämnen. På sikt kan denna teknik bli en viktig exportvara för Sverige.

Det är i dag många aktörer som väntar på ett besked om vilka målsättningar som ska gälla. För att komma vidare menar vi att det är nödvändigt med ett nationellt mål för återföring av fosfor och kväve på 70 respektive 20 procent till 2030. Till 2040 och 2050 ska målet höjas ytterligare i takt med att teknikutvecklingen går framåt, med det yttersta syftet att sluta kretsloppen och minska övergödningen i våra hav och vattendrag.

6. Lokalt arbete mot övergödning, punkt 4 (C)

av Daniel Bäckström (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkandena 33 och 34 samt avslår motion

2022/23:2110 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 43.

Ställningstagande

LEVA-programmet (lokalt engagemang för vatten) bör förstärkas och utvecklas. Under de senaste åren har det visat sig vara en mycket framgångsrik åtgärdsform som bedöms ha potentialen att en gång för alla åtgärda jordbrukets roll i övergödningens problematiken. Såväl Miljömålsberedningen som Utredningen om stärkt lokalt åtgärdsarbete mot övergödning (SOU 2020:10) har lyft upp LEVA som en väl fungerande arbetsmodell. Särskilt viktigt är att säkerställa en långsiktighet eftersom det troligen kan ta uppemot 10–15 år innan problemet är helt åtgärdat, men samtidigt har programmet levererat resultat som inga andra åtgärder mot övergödning har gjort tidigare. Att öka antalet lokala åtgärdssamordnare runt om i landet och skapa en central nationell stödfunktion på HaV anser jag vara en viktig satsning.

Det är också viktigt att det kommunala åtgärdsarbetet förstärks eftersom de bästa lösningarna och möjligheterna ofta återfinns på den mest lokala nivån, där både myndigheter och medborgare har god kännedom om de lokala förutsättningarna. Jag vill se att kommuner med högt näringsläckage i sina avrinningsområden tar fram lokala åtgärdsplaner där ett tydligt fokus ligger på att förbättra vattenkvaliteten och förebygga övergödning. Av särskild vikt är det att hitta samverkansformer mellan verksamheter inom kommunen samt mellan kommuner som delar avrinningsområden. Jag ser gärna att myndigheter på central nivå bidrar med vägledning i åtgärdsarbetet och

möjliggör ett kunskapsutbyte mellan kommuner som står inför liknande utmaningar.

7. Lokalt arbete mot övergödning, punkt 4 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2110 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 43 och
avslår motion

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkandena 33 och 34.

Ställningstagande

Ett arbetssätt som visat sig mycket effektivt mot övergödning är det lokala åtgärdsarbetet. Jag vill förstärka det lokala åtgärdsarbetet genom en nationell stödfunktion och fler lokala åtgärdssamordnare.

8. Strukturkalkning, punkt 5 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Elsa Widding (SD) och
Beatrice Timgren (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 2 och 5.

Ställningstagande

En fortsatt restriktiv hållning bör gälla för utsläpp av kväve och fosfor från källor till lands. Positivt är fortsatta försök med strukturkalkning, vilket kan minska näringsläckaget från vissa typer av jordar. Detta är i regel en lönsam investering för jordbrukaren på sikt. Strukturkalkning kräver dock god dränering, vilket kan bli ett problem om marken arrenderas eller om kostnaden för dränering upplevs som alltför hög på kort sikt. Vi anser att det bör utredas

om bidrag till åtgärder även för dränering ska kunna betalas ut när det sker i samband med strukturkalkning.

9. Åtgärder för minskad näringstillförsel, punkt 6 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Elsa Widding (SD) och Beatrice Timgren (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 6 och avslår motion

2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkandena 2 och 8.

Ställningstagande

Det mesta tyder i dag på att åtgärder till lands är mest effektiva när det gäller att motverka övergödning, och här kan vi se att åtgärderna på jordbruksområdet varit blandade. Det behövs fortfarande mer forskning om effektiva åtgärder, samtidigt som kunskapsspridningen måste bli bättre. Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) har nyligen fått i uppdrag att inrätta ett nationellt tioårigt program om hav och vatten, vilket vi välkomnar.

10. Åtgärder för minskad näringstillförsel, punkt 6 (V, MP)

av Emma Nohrén (MP) och Kajsa Fredholm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkandena 2 och 8 samt avslår motion

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 6.

Ställningstagande

I Naturvårdsverkets rapport *Fördjupad utvärdering av miljömålen 2019* konstateras att åtgärdstakten måste öka för att nå miljömålet Ingen övergödning. Nuvarande åtgärdsprogram inom vatten- och havsmiljöförvaltning samt landsbygdsprogrammet är otillräckliga när det gäller åtgärder för att minska näringsämnestillförseln till våra vattenmiljöer. Relativt billiga åtgärder på jordbruksmark genomförs inte på grund av att det saknas styrmedel. Åtgärder inom jordbruket är begränsade till vad som kan finansieras genom befintliga medel i landsbygdsprogrammet och stöd till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA).

När åtgärdsprogrammet för havsmiljön togs fram utgick man från att åtgärderna i vattenförvaltningens åtgärdsprogram skulle minska tillförseln av näringsämnen från land tillräckligt. Så är inte fallet. Bristen på fysiska landåtgärder är påtaglig, och åtgärder som rör havet är till stor del utredande och kunskapsuppbyggande men inte fysiska. Det saknas med andra ord fysiska åtgärder som förbättrar tillståndet.

Även Miljömålsberedningen konstaterar i betänkandet *Havet och människan* (SOU 2020:83) att det bland myndigheter, organisationer, kommuner och länsstyrelser finns en samsyn om att åtgärdsunderskottet är ett mycket allvarligt problem i havsmiljöförvaltningen. EU-kommissionen har även sedan lång tid tillbaka påpekat att de svenska åtgärdsprogrammen saknar information om vilka specifika åtgärder som kommer att genomföras samt att det saknas information om vilka påverkansfaktorer åtgärderna adresserar. Vi anser därför att regeringen bör se till att åtgärdsprogram inom vatten- och havsmiljöförvaltning och det svenska landsbygdsprogrammet samordnas så att de innehåller de åtgärder som krävs för att minska näringsämnestillförseln till nivåer som möjliggör en vattenmiljö fri från övergödning.

Jordbruket är i dag den främsta landbaserade orsaken till det läckage av näring som leder till övergödning. Fosfor och kväve i gödsel som inte hanteras rätt är en betydande källa till övergödning. I jordbruket används såväl naturlig gödsel, s.k. stallgödsel från djur som människan håller, som konstgödsel. För att uppnå ett mer hållbart kretslopp behöver den näring som tillförs kretsloppet minska och den näring som redan finns i kretsloppet återanvändas mer effektivt. Stallgödsel bör så långt det är möjligt återföras till kretsloppet genom att den nyttjas för att odla grödor.

En ökad användning av konstgödsel kan ha en hämmande effekt på användningen av stallgödsel. I dag finns ett statligt finansierat rådgivningsprojekt som kallas *Greppa Näringen* för att minska näringsläckaget samt EU:s nitratdirektiv som begränsar hur mycket kväve och fosfor som får tillföras åkermarken via stallgödsel. Jag anser att det krävs ytterligare åtgärder för att gödselanvändningen i Sverige ska bli kretsloppsanpassad. Ett sådant målinriktat arbete skulle även, förutom att ge miljö- och klimatvinster, minska behovet av importerad konstgödsel och stärka vår livsmedelsberedskap. Vi anser att regeringen bör ges i uppdrag att återkomma med förslag på nya åtgärder för att minska näringsläckaget från jordbruket genom minskad

tillförsel av konstgödsel och samtidigt ökat tillvaratagande av stallgödsel i syfte att uppnå kretsloppsbasead gödselanvändning.

11. Åtgärder mot övergödning, punkt 7 (S, MP)

av Emma Nohrén (MP), Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Johan Löfstrand (S) och Marianne Fundahn (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 27.1.

Ställningstagande

Hav och sjöar ska räddas från övergödning och försurning. Utvecklingen mot renare hav går framåt. Utsläppen av övergödande ämnen i Östersjön minskar. För att nå ytterligare framgång anser vi att fosfor och kväve i större utsträckning behöver användas i kretslopp och att tillförseln av mineralgödsel behöver minska. Vi anser att det behövs fler åtgärder i landsbygdsprogrammet för att skydda våra vatten. Den tidigare regeringen införde bl.a. insatser mot övergödning 2020 och vi anser att dessa måste fortsätta.

12. Ansvarig myndighet för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning, punkt 8 (V, MP)

av Emma Nohrén (MP) och Kajsa Fredholm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 6.

Ställningstagande

HaV är en av de åtta miljömålsansvariga myndigheterna som ska samordna uppföljning, utvärdering och rapportering i fråga om miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning till Naturvårdsverket. Myndigheten framförde med anledning av den fördjupade utvärderingen av miljö målen 2019 att när åtgärdsprogrammet

för havsmiljön togs fram utgick man från att åtgärderna i vattenförvaltningens åtgärdsprogram skulle minska tillförseln av näringsämnen från land i tillräcklig utsträckning för att nå god miljöstatus. Åtgärdsprogrammet för havsmiljön som HaV har ansvar för innehåller därför inga landbaserade åtgärder utan bara åtgärder i havet.

Miljömålsberedningen konstaterar att vattenmyndigheternas sammanställning av genomförda åtgärder i enlighet med vattenförvaltningens åtgärdsprogram visar att det finns ett betydande åtgärdsunderskott. Genomförda åtgärder motsvarar endast 3 procent av det totala åtgärdsbehovet, och en stor del av de återstående åtgärderna riktar sig till jordbruket.

Jordbruket är den största källan till avrinning av näringsämnen till marina miljöer. Vi delar Miljömålsberedningens bedömning att för att minska näringstillförseln till havet är det i första hand åtgärder som genomförs på land som kan bidra till att nå miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning. Vi delar därför beredningens förslag i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83) om att Jordbruksverket bör få till uppgift att vara målsansvarig myndighet för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning.

13. System för utsläppshandel i Östersjön, punkt 9 (C)

av Daniel Bäckström (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 35.

Ställningstagande

Problemet med övergödning i Östersjön är förstået inte begränsat till Sveriges utsläpp, utan samtliga Östersjöländer måste ta ett större ansvar och få ned de övergödande utsläppen. Sedan ett antal år tillbaka har Centerpartiet drivit förslaget om ett handelssystem med utsläppsrätter som innebär att länderna runt Östersjön måste betala för att få släppa ut övergödande ämnen, i synnerhet kväve och fosfor. HaV redovisade under 2021 ett utredningsuppdrag som visade att ett sådant handelssystem har många fördelar och kan skapas även utan rysk medverkan. Det kvarstår ett antal genomförandeaspekter att utreda, men redan i dag bör regeringen inleda en dialog med grannländerna runt Östersjön och de regionala samarbetsorganen med målsättningen att införa ett handelssystem de närmaste åren.

14. Åtgärder för och samarbete runt Östersjön, punkt 10 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Elsa Widding (SD) och Beatrice Timgren (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 1 och 4 samt

avslår motion

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 37.

Ställningstagande

Flera konventioner för skydd av Östersjöns miljö har tagits fram av Helcom och undertecknats av medlemsländerna. Den senaste konventionen trädde i kraft 2000 och uppdaterades senast 2021. I dokumentet uttrycker medlemsländerna en strävan att genom lagstiftning skydda Östersjöns marina miljö. Den uppdaterade planen täcker fler temaområden än tidigare, och även målsättningarna för arbetet har uppdaterats. I den nya planen omfattas ca 200 åtgärder fördelat mellan fyra prioriterade områden, och övergödning är ett av dessa. I denna kontext bör understrykas att Östersjöns miljö och fiskbestånd inte bara behöver skyddas och bevaras utan snarare återställas, mot bakgrund av de senaste decenniernas hårda miljöbelastning.

Det är av stor vikt att Sverige fortsätter och intensifierar detta arbete, både nationellt och regionalt. På senare år har Helcom även fått en koordinerande roll i EU-ländernas arbete med havsmiljödirektivet runt Östersjön. Det är önskvärt att mer fokus riktas på samarbetet inom ramen för Helcom.

15. Åtgärder för och samarbete runt Östersjön, punkt 10 (C)

av Daniel Bäckström (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 37 och

avslår motion

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 1 och 4.

Ställningstagande

Jag vill att svenska regeringen prioriterar miljöarbetet runt Östersjön under EU-ordförandeskapet 2023 genom att bl.a. utvärdera och vidareutveckla Östersjöstrategin. Det är viktigt att EU tar ett större ansvar än hittills för att se till att alla länder lever upp till tidigare fastslagna åtaganden. Det är en mer effektiv väg framåt än genom regionala Helcom. Om inte Sverige driver frågan är det osannolikt att någon annan gör det.

16. Anläggande av våtmarker, punkt 11 (M, KD, L)

av Kjell-Arne Ottosson (KD), John Widegren (M), Elin Nilsson (L), Johanna Hornberger (M) och Oskar Svärd (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 32,

2022/23:908 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 11,

2022/23:985 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 20 och

2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 41.

Ställningstagande

Vi noterar att det vid flera tillfällen har gjorts satsningar på att restaurera och anlägga våtmarker. Våtmarkerna har betydelse för arbetet med klimatet, biologisk mångfald, övergödning och landskapets motståndskraft. I budgetpropositionen för 2023 finns en satsning på en återvätning av dikade torvmarker, vilket vi välkomnar eftersom det är en viktig klimatåtgärd som bidrar med viktiga utsläppsminskningar. Det finns även i den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder som bl.a. omfattar restaurering och anläggande av våtmarker.

Vi välkomnar det arbete som pågår med att restaurera, återvåta och anlägga våtmarker i enlighet med vad som redovisats ovan. Vi noterar även att övergödningsutredningen har lämnat ett betänkande till regeringen med förslag till ytterligare åtgärder på området, bl.a. införandet av ett nytt etappmål för att öka arealen våtmarker i landskapet.

Mot bakgrund av det arbete som pågår anser vi därför att ett tillkännagivande i frågan nu inte är nödvändigt.

17. Anläggande av våtmarker, punkt 11 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Elsa Widding (SD) och Beatrice Timgren (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:985 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 20 och

avslår motionerna

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 32,

2022/23:908 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 11 och

2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 41.

Ställningstagande

Vi är positiva till stöd för etablering av våtmarker. Våtmarkerna bidrar till biologisk mångfald, minskar näringsläckage till haven och kan ha en gynnsam inverkan på vattentillgången i jordbruket, både direkt och indirekt via positiv effekt på grundvattennivåer. Våtmarksetableringar kan bidra till alla dessa angelägna värden samtidigt. Med stöd går det att styra så att kollektiva nyttor möjliggörs och synergieffekter uppnås.

18. Lustgasutsläpp från reningsverk, punkt 12 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Elsa Widding (SD) och Beatrice Timgren (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 19 och

avslår motion

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 27.

Ställningstagande

Lustgas är en nästan 300 gånger mer potent växthusgas än koldioxid och bidrar också till att ozonskiktet tunnas ut. Vid biologisk rening av kväve och fosfor

bildas lustgas som en biprodukt vid reningsverk. I dag saknas kunskap om var i processen utsläppen av lustgas sker, eftersom det inte finns några krav på att mäta detta. Mätningar har gjorts på vissa reningsverk för att få en uppfattning om hur stora utsläppen är. Vi anser att det skulle behöva göras en utredning om utsläpp av lustgas från reningsverk för att bättre förstå hur de skapas för att sedan se över metoder för att minska utsläppen.

19. Lustgasutsläpp från reningsverk, punkt 12 (C)

av Daniel Bäckström (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 27 och
avslår motion

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 19.

Ställningstagande

Ett område där reningsverken har stor potential att minska sin klimatpåverkan är kvävereningen. Där kan reningsverk både minska utsläpp av den klimatskadliga lustgasen (N₂O) och producera återvunnen kvävegödsel. Gödseln kan ersätta konventionell kvävegödsel, vilken nästan uteslutande tillverkas med fossil gas.

Flera delsteg i kvävereningsprocessen släpper ut växthusgasen lustgas, N₂O, som per kilo ger hela 300 gånger så stor klimateffekt som koldioxid (CO₂). I genomsnitt blir ca 2 procent av kvävet som renas bort lustgas, men i en del processer blir så mycket som 10 procent lustgas, vilket kan innebära att lustgasutsläppen från kvävereningen kan vara ett reningsverks enskilt största klimatpåverkan. För att maximera klimatnyttan av processförändringar i reningsverken är det viktigt att mäta utsläppen av lustgas. Därför bör en utredning tillsättas för att införa ett krav på att mäta och begränsa lustgasutsläpp för reningsverk med kväverening.

20. Nationellt certifieringssystem för återvunnet kväve, punkt 13 (C)

av Daniel Bäckström (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 28.

Ställningstagande

Studier från bl.a. Svenskt Vatten och IVL Svenska Miljöinstitutet har funnit att återvunnet kväve har haft svårt att konkurrera ekonomiskt med jungfruligt producerat kväve, även om klimatpåverkan ofta är betydligt mindre. För att stimulera produktionen på avloppsreningsverken samt ta steg mot en mer etablerad marknad vill jag se över möjligheten att ta fram ett nationellt certifieringssystem för klimatsmart och återvunnet kväve.

21. Reningstekniker för avloppsvatten, punkt 14 (S, MP)

av Emma Nohrén (MP), Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Johan Löfstrand (S) och Marianne Fundahn (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 32 och 33 i denna del och
avslår motion
2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkandena 13, 17 och 18.

Ställningstagande

Vi behöver trygga en säker dricksvattenförsörjning med anledning av klimatförändringarna samt potentiella kriser. EU har gjort viktiga framsteg när det gäller vattenfrågorna. Ett är EU:s ramdirektiv för vatten. Att nå dess krav på god ekologisk och kemisk status i våra vattenmiljöer är en stor utmaning. Vi anser att utvecklingen för renare hav går framåt. Den tidigare regeringen

genomförde satsningar på vårt vatten genom olika steg i kretsloppet. Några exempel är de kraftfulla åtgärder mot övergödning som har genomförts, de nya metoder för att minska mängden läkemedelsrester i avloppsvattnet som har tagits fram samt forskningsprogrammet om hav och vatten.

Vi anser att reningen av vårt avloppsvatten måste bli bättre för att minska utsläppen av övergödande ämnen såsom fosfor och kväve. Det krävs ett ökat kretsloppstänkande med våra näringsämnen. Metoder för att minska läkemedelsresterna i avloppsvattnet behöver också utvecklas.

22. Reningstekniker för avloppsvatten, punkt 14 (C)

av Daniel Bäckström (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkandena 13, 17 och 18 samt avslår motion

2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 32 och 33 i denna del.

Ställningstagande

För att säkerställa fungerande och hållbara va-system måste vi ta ett helhetsgrepp om hela den hydrologiska kedjan och identifiera de åtgärder som behöver göras uppströms. För mig är det särskilt viktigt att vårt vatten, såväl i kranarna som i naturen, är fritt från gifter och skadliga ämnen. Ett allt större problem är de läkemedelsrester som cirkulerar i vattnet och va-systemen.

Även om producentansvarssystem för olika miljöbelastande produkter är en prioriterad uppströmsåtgärd behöver vattenreningstekniken på svenska reningsverk byggas ut och moderniseras. Av kostnadsskäl är det osannolikt att landets samtliga reningsverk kommer att kunna införa den senaste tekniken, men i dagsläget är avancerad reningsteknik med förmåga att rena vattnet från övergödande ämnen, kemikalier och läkemedelsrester begränsad till de allra största anläggningarna. Jag vill därför se åtgärder för att införa detta på fler reningsverk och att det ska finnas en tydligare strategi för hur anläggningar som är proaktiva och genomför förändringar i ett tidigt skede ska ges de bästa förutsättningarna att uppfylla framtida lagstiftning.

Ett närliggande och ofta påtagligt problem är att länsstyrelsernas tillsynsuppdrag i dag leder till att endast beprövad reningsteknik beviljas tillstånd. Detta stänger ute potentiellt lovande framtidsinnovationer och försvårar även för de ofta mindre entreprenörer och gröna teknikutvecklare

som tar fram nya lösningar. Jag vill därför att länsstyrelsernas tillsynsuppdrag ändras i en riktning så att även ny och innovativ teknik ges bättre möjligheter till demonstration och genomförande, i första hand på mindre vattenreningsverk på landsbygden där investeringar i ny teknik ofta uteblir i vanliga fall.

23. Screening av avloppsvatten, punkt 15 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Elsa Widding (SD) och Beatrice Timgren (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 22.

Ställningstagande

Kunskapsunderlaget när det gäller de kemikalier som flödar från våra samhällen är i dag bristfälligt. Detta försvårar arbetet med träffsäkra åtgärder. Vi anser att det vore önskvärt om Helcom kunde inleda arbetet med screening av avloppsvatten för att öka kunskapen om mindre kända kemiska föroreningar i vårt vatten.

24. Moderna reningsverk, punkt 16 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Elsa Widding (SD) och Beatrice Timgren (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 20 och avslår motion

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 31.

Ställningstagande

Dricksvatten är en grundläggande förutsättning för liv och är att betrakta som en av våra allra viktigaste resurser. I takt med tekniska framsteg, större

befolkning och ökade krav på rening krävs det framöver förnyelse av de svenska reningsverken. Vi behöver få möjlighet att avskilja såväl fler näringsämnen som läkemedelsrester, och reningsverken måste kunna höja sin kapacitet. EU:s vattendirektiv är i dag ett hinder i detta arbete, och det har fattats domslut som inneburit att reningsverk inte kan byggas i den omfattning som krävs för att möjliggöra maximal rening. Direktivet hindrar i dag investeringar i ny avancerad teknik som kan möjliggöra rening av läkemedelsrester, samtidigt som regelverket gynnar mindre effektiva anläggningar. Vi anser att det är viktigt att regeringen agerar inom ramen för EU-samarbetet för att förändra ramdirektivet för vatten så att miljöskyddande verksamheter såsom avloppsreningsverk och andra miljöåtgärder i samhället alltid ska kunna tillåtas.

25. Moderna reningsverk, punkt 16 (C)

av Daniel Bäckström (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 31 och avslår motion

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 20.

Ställningstagande

Svenska intressen måste tas till vara bättre i EU när det gäller vattenrening och avlopp. En viktig uppgift är att tidigt i EU:s arbete öka Sveriges engagemang och inflytande i EU:s vattenmiljöarbete. Ett väl fungerande vattenskydd är avgörande för både Sverige och omvärlden, och svenska regeringar har under flera år varit för överksamma på EU-nivå. Vårt politiska engagemang i EU-frågor på vattenområdet behöver därför öka väsentligt.

En nyligen publicerad rapport visar att Sverige under de senaste åren blivit mer reaktivt, byråkratiskt och slutet i sitt EU-arbete. Det svenska agerandet får tyvärr en del allvarliga konsekvenser för Sverige. Allt oftare nekas kommuner tillstånd att bygga ut reningsverk för att skydda miljön när deras befolkningar växer. Anledningen är att EU:s ramdirektiv för vatten sätter stopp när reningsverket inte kan kompensera utsläpp från fler människor med bättre teknik. Som rättsläget ser ut är det närmast omöjligt för svenska reningsverk med en redan mycket hög reningsgrad.

Sverige behöver nu ta chansen att agera i den angelägna och närbesläktade frågan om EU:s avloppsdirektiv. EU-kommissionen inledde en revision i

frågan 2020, och för att påverka är det av stor vikt att Sverige tar en aktiv roll. Det krävs både ett proaktivt arbete från regeringen gentemot EU-kommissionen och i ministerrådet och en tät dialog med kommunerna. Sverige behöver tidigt engagera sig i EU:s lagstiftningsprocesser och samla in kunskap och synpunkter från myndigheter, kommuner, näringsliv, forskare och miljörelser. I andra länder ser vi exempel på hur olika samhällsaktörer tidigt involveras i EU-förhandlingar genom formaliserade beredningsgrupper. En sådan process påverkar lagstiftningens kvalitet positivt och underlättar genomförandet.

26. Miljöpåverkan av enskilda avlopp, punkt 17 (C)

av Daniel Bäckström (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 29 och

2022/23:909 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 46 och

avslår motionerna

2022/23:1897 av Helena Lindahl och Catarina Deremar (båda C) yrkande 2,

2022/23:1949 av Sten Bergheden (M) yrkandena 1 och 2 samt

2022/23:2273 av Alexander Christiansson (SD) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

En ofta utpekad källa till övergödning är enskilda och gamla avlopp, inte minst i kust- och sjönära områden. Att minska näringsläckaget från dessa bör vara prioriterat, men det är samtidigt viktigt att åtgärder inte leder till orimligt dyra och höga krav på enskilda fastighetsägare, något som dessvärre varit fallet under ganska många års tid.

Under 2022 lades regeringen fram en proposition som tog ett antal viktiga steg bort från det tidigare systemet med tvångsanslutningar till det kommunala va-systemet, vilket i sin tur öppnar för mer flexibla och lokala lösningar, exempelvis genom samfälligheter. Jag kommer noga att följa genomförandet och utfallet av de kommande lagändringarna för att säkerställa att det inte leder till förnyade krav och oskäliga kostnader för den enskilde.

En viktig del i detta är att miljöbedömningen av enskilda avlopps-anläggningar mäter miljöpåverkan på ett holistiskt och tillförlitligt sätt. För att undvika snedvridna miljöbedömningar anser jag att även markretentionens roll i att rena övergödande utsläpp behöver beaktas mer grundligt, något som inte sker i dag.

27. Genomförande av ramdirektivet för vatten, punkt 18 (SD)

av Martin Kinnunen (SD), Staffan Eklöf (SD), Elsa Widding (SD) och Beatrice Timgren (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 23 och 24 samt

2022/23:990 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkandena 10 och 11 samt avslår motion

2022/23:1826 av Sten Bergheden (M) yrkande 2.

Ställningstagande

EU:s ramdirektiv för vatten, det s.k. vattendirektivet, syftar till att förbättra vattenkvaliteten i unionens medlemsstater på ett liknande sätt. Trots det har Sverige valt en egen modell, där direktivets alla olika mål och krav har fått status som miljökvalitetsnormer. Dessa är svårare att väga mot andra värden vid målkonflikter. Myndigheter kritiserar också det svenska systemet för att vara alltför komplext och att det försvårar politiska avvägningar. Utrymmet för att involvera lokala aktörer och anpassningar till lokalkännedom fungerar inte heller tillfredsställande. Jämför man tillämpningen ser man dessutom att Sverige i mycket mindre utsträckning har använt de möjligheter till undantag som finns i direktivet. De områden som särskilt skiljer ut sig är undantag för jordbruket och för viktiga kulturvärden. Dessa har knappt alls använts i Sverige, i motsats till hur man har gjort i andra medlemsstater. Att vidta åtgärder för att förbättra vattenkvaliteten är i grunden positivt, men som i allt seriöst beslutsfattande måste man kunna väga olika samhällsvärden mot varandra.

Riksantikvarieämbetet anser att dagens tillämpning av ramdirektivet är ett stort hot mot kulturarvet. Vi anser att åtgärdsprogrammets förslag till åtgärder ska präglas av kostnadseffektivitet och en balans mellan god vattenmiljö, ett hållbart och konkurrenskraftigt svenskt jord- och skogsbruk samt bevarande av kulturarvet. Systemet för avgörande av åtgärder under ramdirektivet för vatten måste också revideras för att förbättra möjligheterna till politiska avvägningar mellan olika värden och göra det lättare för lokala aktörer att påverka lokala beslut.

28. Samordnat genomförande av vatten- och havsrelaterade direktiv, punkt 19 (V, MP)

av Emma Nohrén (MP) och Kajsa Fredholm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

Sverige når inte de miljökvalitetsmål som är knutna till havet. Vi anser att miljökvalitetsnormer är ett viktigt verktyg för att åtgärda miljöproblem som uppstår på grund av flera källor, t.ex. näringsbelastning, och där åtgärder måste fördelas mellan flera aktörer. Vi delar dock Miljömålsberedningens uppfattning i betänkandet Havet och människan (SOU 2020:83) att miljökvalitetsnormerna bör vara mer funktionella för att stärka miljöhänsynen i samhällsutvecklingen. I dag beslutas miljökvalitetsnormer av vattendelegationerna (som utses av regeringen) i respektive vattendistrikt för kustvattenförekomster i enlighet med vattenförvaltningsförordningen. HaV beslutar om miljökvalitetsnormer för utsjöområden enligt havsmiljöförordningen. Men myndigheten beslutar även om miljökvalitetsnormer för kustvatten för de kriterier inom havsmiljödirektivet som inte omfattas av ramdirektivet för vatten. Det saknas därmed en gemensam beslutsordning för miljökvalitetsnormer för förvaltning av hav och vatten.

Miljömålsberedningen konstaterar i betänkandet Havet och människan även att genomförandet av havsmiljödirektivet, ramdirektivet för vatten och art- och habitatdirektivet inte i tillräcklig grad samordnats i frågor om övervakning, åtgärdsprogram och bedömning av måluppfyllelse. Vi delar Miljömålsberedningens slutsatser i dessa avseenden och föreslår med anledning av detta att HaV ges i uppdrag att särskilt ansvara för att säkerställa ett samordnat genomförande av vattenförvaltningen, havsmiljöförvaltningen och art- och habitatdirektivet för akvatiska arter och livsmiljöer. Vi anser även att ett gemensamt beslutsorgan ska besluta om miljökvalitetsnormer i enlighet med både vattenförvaltningsförordningen och havsmiljöförordningen samt referensvärden i enlighet med art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet för akvatiska arter och livsmiljöer.

29. En havsmiljölag, punkt 20 (V, MP)

av Emma Nohrén (MP) och Kajsa Fredholm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V) yrkande 1 och
2022/23:2110 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 30.1.

Ställningstagande

Miljömålsberedningen föreslår i sitt betänkande Havet och människan (SOU 2020:83) att det införs en havsmiljölag för att skapa förutsättningar för breda och uthålliga havsmiljöinsatser och havspolitiska insatser både nationellt och globalt som är ekonomiskt, socialt och ekologiskt långsiktigt hållbart. Av den föreslagna lagstiftningen framgår att Sveriges havsmiljöarbete ska syfta till att uppnå miljö kvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård, som riksdagen beslutat om. En ekosystemansats ska vara utgångspunkt för varje regerings havsmiljöarbete, som även ska vila på vetenskaplig grund. Regeringen ska varje mandatperiod ta fram en havsmiljöproposition med bl.a. en beskrivning av planerade åtgärder för att uppnå miljö kvalitetsmålet. Vi stöder Miljömålsberedningens förslag som ger förutsättningar för en bred politisk uppslutning för en kraftfullare havsmiljöpolitik med väl utformade styrmedel och anser att en sådan lag bör införas.

30. Skydd av dricksvattentäkter, punkt 21 (S, MP)

av Emma Nohrén (MP), Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Malin Larsson (S), Johan Löfstrand (S) och Marianne Fundahn (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 33 i denna del.

Ställningstagande

Vi behöver trygga en säker dricksvattenförsörjning med anledning av klimatförändringarna samt potentiella kriser. Vi anser att våra dricksvattentäkter måste få ett starkare lagligt skydd.

31. Kompetens om bottenkartering, punkt 22 (C, MP)

av Emma Nohrén (MP) och Daniel Bäckström (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 24.

Ställningstagande

Att rusta upp va-systemen till en modern och robust standard och vidta vattensparande åtgärder i hushållen kommer att bli viktigare i takt med att klimatförändringarna förvärras och ger kraftigare effekter i form av torra, översvämningar och oförutsägbart väder. I tider av kris behövs en god och hög beredskap, inte minst i jordbruket som är beroende av en säker tillgång till rent vatten. Grundvattennivåerna, som på senare år har varit mycket låga sommartid, måste långsiktigt höjas. Vi vill därför se att staten tar ytterligare initiativ till att kartlägga omfattningen och tillgängligheten på underjordiska vattenresurser med hjälp av modern karteringsteknik, och stimulerar initiativ och innovationer för grundvattenåterskapande. Det är också av stor vikt att bottenkartering blir en än viktigare del av arbetet med en fungerande vattenvård i Sverige och att den funktionen finns hos tillsynsmyndigheterna. Aktuell teknisk kunskap och kompetens är en förutsättning för att kunna bedriva detta arbete, och vi vill se att åtgärder vidtas för att säkerställa detta.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2022/23

2022/23:309 av Jörgen Berglund (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att vidta lämpliga åtgärder för att komma till rätta med problemen med giftunnorna i Bottenhavet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:371 av Niels Paarup-Petersen (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för att sanera Östersjön och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:843 av Daniel Bäckström m.fl. (C):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt mål för återföring av fosfor och kväve på 70 respektive 20 procent till jordbruket bör införas och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:906 av Stina Larsson m.fl. (C):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka arbetet i fråga om läkemedelspåverkan på hav, sjöar och andra vattendrag och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder så att avancerad reningsteknik med god förmåga att rena vattnet på övergödande ämnen, kemikalier och läkemedelsrester finns tillgänglig på fler vattenreningsverk och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att innovativ och ny reningsteknik ska kunna användas på mindre vattenreningsverk och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att god teknisk kunskap och kompetens om bottenkartering bör finnas på berörda myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nationellt mål för återföring av fosfor och kväve på 70 respektive 20 procent till jordbruket bör införas och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett krav på mätning och begränsning av lustgasutsläpp för reningsverk med kväverening och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ta fram ett nationellt certifieringssystem för klimatsmart återvunnet

- kväve i syfte att få igång produktionen på avloppsverken och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta hänsyn till markretentionens betydelse när miljöpåverkan från enskilda avlopp bedöms av tillsynsmyndigheterna och tillkännager detta för regeringen.
 31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under 2023 verka för en revidering av EU:s avloppsdirektiv som möjliggör utbyggnader av svenska reningsverk som använder modern reningsteknik, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur satsningar på anläggande och återvätning av våtmarker och vattendammar i syfte att öka näringsretentionen i landskapet samt den biologiska mångfalden kan utökas och tillkännager detta för regeringen.
 33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur åtgärdsarbetet mot övergödning genom LEVA-programmet kan förstärkas och utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
 34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja samverkansformer mellan kommuner som delar avrinningsområden med högt näringsläckage, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det regionala samarbetet för att förebygga övergödning av Östersjön bör effektiviseras och stärkas genom att ett system med utsläppshandel införs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör prioritera miljöarbetet runt Östersjön under EU-ordförandeskapet 2023, bl.a. genom en utvärdering och vidareutveckling av Östersjöstrategin, och tillkännager detta för regeringen.
 39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utföra fler punktinsatser för sanering av miljögifter och vrak i sjöar och hav och tillkännager detta för regeringen.
 41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att berörda myndigheter bör få i uppdrag att undersöka spridningen av historiskt dumpad krigsmateriel i känsliga vattendrag och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:908 av Stina Larsson m.fl. (C):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur satsningar på anläggande och återvätning av våtmarker och vattendammar i syfte att öka näringsretentionen i landskapet samt den biologiska mångfalden kan utökas och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:909 av Alireza Akhondi m.fl. (C):

46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta hänsyn till markretentionens betydelse när miljöpåverkan från enskilda avlopp bedöms av tillsynsmyndigheterna och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:967 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda sanering av Västerhavet i fråga om kemiska stridsmedel och ammunition och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:981 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att intensifiera arbetet med att återställa Östersjön mot bakgrund av de senaste decenniernas hårda miljöbelastning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att strukturkalkning bör lyftas fram som en åtgärd som underlättar upptag av näringsämnen för att minska läckage från jordbruk och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inom ramen för Helcom, Helsingforskommissionen, arbeta för att ytterligare bredda och fördjupa det regionala samarbetet i Östersjöregionen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statligt stöd även bör kunna utgå till dränering i samband med strukturkalkning och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behoven av ökade forskningsinsatser för att finna effektiva metoder att minska näringstillförseln från jordbruket och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att initiera en utredning kring lustgas från reningsverk och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för att justera EU:s vattendirektiv och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om screeningkampanjer i fråga om avloppsvatten och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vattendirektivet och dess förslag till åtgärder måste präglas av kostnadseffektiva åtgärder och en balans mellan god vattenmiljö och ett hållbart, konkurrenskraftigt jord- och skogsbruk samt bevarande av kulturarv och tillkännager detta för regeringen.

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att systemet för avgörande av åtgärder under vattendirektivet måste revideras och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:985 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör främja våtmarksetablering och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:990 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vattendirektivet och dess förslag till åtgärder måste präglas av kostnadseffektivitet och en balans mellan god vattenmiljö och ett hållbart och konkurrenskraftigt jord- och skogsbruk samt bevarande av kulturarv och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att systemet för avgörande av åtgärder under vattendirektivet måste revideras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:1247 av Kajsa Fredholm m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en havsmiljölag i enlighet med Miljömålsberedningens förslag bör införas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillse att gemensamt åtgärdsprogram inom vatten- och havsmiljöförvaltning samt svenska landsbygdsprogrammet samordnas så att de innehåller de åtgärder som krävs för att minska näringsämnestillförseln till nivåer som möjliggör en vattenmiljö fri från övergödning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör införa ett etappmål om återföring av kväve och fosfor till livsmedelsproduktionen i enlighet med Miljömålsberedningens förslag och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Havs- och vattenmyndigheten bör ges i uppdrag att särskilt ansvara för att säkerställa ett samordnat genomförande av vattenförvaltningen, havsmiljöförvaltningen och art- och habitatdirektivet för akvatiska arter och livsmiljöer och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett gemensamt beslutsorgan ska besluta om miljö kvalitetsnormer i enlighet med både vattenförvaltningsförordningen och havsmiljöförordningen samt referensvärden i enlighet med art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet för akvatiska arter och livsmiljöer och tillkännager detta för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Jordbruksverket bör ges i uppdrag att vara målsansvarig myndighet för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ges i uppdrag att återkomma med förslag på nya åtgärder för att minska näringsläckaget från jordbruket genom minskad tillförsel av konstgödsel och samtidigt öka tillvaratagandet av stallgödsel i syfte att uppnå kretsloppsbase rad gödselanvändning och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1268 av Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram förslag för att uppmuntra botten tvätt och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1826 av Sten Bergheden (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör arbeta för att till fullo utnyttja de möjligheter som finns enligt EU-rätten att klassa vatten som kraftigt modifierat vatten och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1897 av Helena Lindahl och Catarina Deremar (båda C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avsteg från gällande regler ska kunna göras om en avlopps anläggning ligger i områden där miljö påverkan är lägre, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:1949 av Sten Bergheden (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att genomföra en utvärdering av hur stor den totala miljö nyttan är av att installera nya enskilda avlopp i vissa områden på landsbygden och i ren glesbygd och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge kommunerna större möjligheter att ge fler dispenser för utbyggnad av enskilda avlopp på landsbygden och i glesbygd och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2073 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S):

- 27.1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hav och sjöar ska klaras från övergödning och försurning, den biologiska mångfalden ska säkras i åar och älvar, gifter och plast inte ska spridas

i havet och fiskbestånden ska vara hållbara, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser ett tillkännagivande om att hav och sjöar ska klaras från övergödning och försurning.

32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reningen av vårt avloppsvatten måste bli bättre för att minska utsläppen av övergödande ämnen och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att metoder för att minska läkemedelsresterna i avloppsvattnet bör utvecklas och att våra dricksvattentäkter måste få ett starkare lagligt skydd och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att återställandet och anläggandet av våtmarker pågår och intensifieras i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2110 av Per Bolund m.fl. (MP):

- 30.1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att låta ekosystemen i haven sätta gränserna för hur mycket fisk som får fångas och införa en ekosystembaserad havsförvaltning och en havsmiljölag och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser att införa en havsmiljölag.

43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka det lokala arbetet mot övergödning genom en nationell stödfunktion och fler lokala åtgärdssamordnare och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2273 av Alexander Christiansson (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda vad de enskilda avloppen har för miljöpåverkan i relation till att byta ut de befintliga enskilda avloppen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge fastighetsägare möjlighet att avstå från utbyte av befintliga enskilda avlopp och tillkännager detta för regeringen.